

IMF ja kehitysmaat

Linus Atarah

2 Sisältö

Tiivistelmä	3
1. Osa: Johdanto	5
2. Osa: Bretton Woods ja kultakanta	6
3. Osa: Rakennesopeuttaminen – Työkalupakin ainoa työkalu	7
4. Osa: Tuomari ja syyttävä: IMF ja HIPC-velkaohjelma	9
5. Osa: IMF ja Maailman finanssiarkkitehtuuri	11
6. Osa: Maailmanlaajuinen finanssiuudistus	12
7. Osa: IMF on juuttunut menneisyyteen	14
<i>Johtopäätökset</i>	16
1. Liite: Mikä on IMF?	17
2. Liite: Mikä on ESAF?	18
3. Liite: Ghana: Rakennesopeuttamisen kultamitalisti	19
4. Liite: Nicaragua ja rakennesopeuttaminen (Magda Lanuza)	21
<i>Kirjallisuus</i>	22
<i>Lähteet</i>	23

KEPA

KEHITYSYHTEISTYÖN PALVELUKESKUS
SERVICECENTRALEN FÖR UTVECKLINGSSAMARBETE
SERVICE CENTRE FOR DEVELOPMENT COOPERATION

ADDRESS: Sörnäisten rantatie 25 FIN-00500 Helsinki

PHONE: +358 9 584 233 FAX: +358 9 584 23 200

INTERNET: www.kepa.fi eMAIL: kepa@kepa.fi

Linus Atarah
IMF ja kehitysmaat
marraskuu 1999
Kepa's reports 33 / 2000
ISBN 951-8925-54-2
ISSN 1236-4797

Kansi: Janne Lahtinen, kannen kuvat: Linus Atarah
Taitto: Tuukka Rantala
Kepan toimintaa tuetaan julkisin varoin
ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosaston
kansalaisjärjestömäärärahoista

Tiivistelmä

Kansainvälisestä valuuttarahastosta (IMF) on keskusteltu paljon 1980 -luvulta alkaen. Siitä on sanottu hyvin vähän mitään hyvää. IMF:n ja Maailmanpankin rakennesopeuttamisohjelmat ovat olleet jatkuvasti kritiikin kohteena. Valuuttarahasto on vaatinut viime vuosikymmenellä monilta kehitysmailta makrotaloudellisia uudistuksia rakennesopeuttamisohjelmien nimissä. Kriitikkojen mukaan rakennesopeuttamisen saldo jää kuitenkin tuntuvasti miinuksien puolelle. Vaikka on selvää, että kehitysmaat tarvitsevat taloudellista kehitystä ja vakautta niin kansainvälisten rahoituslaitosten rakennesopeuttamisen sanotaan lisänneen köyhyyttä ja edistäneen ympäristötuhoja. Sopeuttamisohjelmassa mukana olleita maita on neuvottu lähes poikkeuksetta leikkaamaan sosiaalimenot budjetin loppusumman kaunistamiseksi ja inflaation hillitsemiseksi.

Makrotaloudelliset uudistukset ovat vaikeuttaneet heikossa asemassa olevien ihmisten elämää köyhissä maissa. Köyhiltä kotitalouksilta on evätty perussosiaalipalvelut kuten terveydenhoito ja koulutus, koska heillä ei ole varaa maksaa niistä. Tämän seurauksena koulussa käydään aiempaa vähemmän. Myös koulunsa keskeyttäneiden määrä on kasvanut. Joidenkin arvioiden mukaan nykyisen kaltaisen sosiaalikulujen leikkauksien jatkuessa koulua käymättömien lasten lukumäärä kasvaa Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa 47 miljoonasta 56 miljoonaan vuonna 2015. Terveydenhoitomien leikkaaminen on lisännyt lapsikuolleisuutta ja monet lapset kuolevat helposti hoidettaviin tauteihin.

Rakennesopeuttaminen on heikentänyt köyhien maiden ruokaturvaa. Lainaehtojen mukaan sopeutettavien maiden hallitusten on usein täytynyt lopettaa maatalouden tukeminen. Tämän seurauksena pienten ja keskikokoisten tilojen viljelijöillä ei ole enää varaa maatalouden investointeihin. Rakennesopeuttamisen kylkiäinen, kaupan vapauttaminen, on avannut kotimarkkinat ulkomaisille tuotteille, jotka kilpailevat paikallisten tuotteiden kanssa jälkimmäisille epäedullisella tavalla.

Kansainvälisen valuuttarahaston politiikka keskittyy yleensä viennin lisäämiseen. IMF ei juurikaan ole kiinnittänyt huomiota sopeutettavien maiden talouden pirstämiseen kotimaista kysyntää kasvattamalla. Tämä on

usein aiheuttanut taloudellisia vaikeuksia. IMF toteuttaa yleensä politiikkaansa erillään kansallisista köyhyydentorjuntaohjelmista. Se on jopa vaikeuttanut tätä työtä.

Etelä-Aasian talouskriisi oli vähällä sotkea koko maailmantalouden ja IMF:n tehtäväksi tuli Aasian kriisin selvittäminen, mutta monien mielestä se epäonnistui tässä. Tämä teki kriitikoista entistä koväänisempiä. Jopa oikeistolaiset ajattelijat liittyivät kriitikkojen kuoroon. He sanoivat, että IMF:n epäonnistuminen kriisinhallinnassa osoittaa IMF:n olevan aikansa elänyt instituutio.

Perustellusta kritiikistä huolimatta kolme vuotta sitten esitelty HIPC -aloite (HIPC, Highly Indebted Poor Countries = pahasti velkaantuneet köyhät maat), jonka tarkoitus on ratkaista köyhien maiden velkaongelma, on entisestään vahvistanut IMF:n asemaa. HIPC ohjelman mukaan velkaantuneen maan tulee nimittäin kulkea rakennesopeuttamisen kaitaa tietä velkahelpotuksia saatukseen. Vaikka velkahelpotuksia onkin luvassa HIPC-aloitteen myötä entistä enemmän tulevat ne siis vasta entistä tiukemman hevoskuurin jälkeen. Ainoa muutos on IMF:n muuttuminen hiukan "myötätuntoisemmaksi". Se vaatii nyt, että velkahelpotusrahat on suunnattava sosiaaliseen sektoriin; köyhyydentorjuntaan, koulutukseen, terveydenhoitoon jne.

Tätä kirjoitettaessa IMF ja Maailmanpankki ovat juuri päättäneet yhteisen vuosikokouksensa Washingtonissa. Näiden kahden Bretton Woods -instituution kokouksessa IMF näytti olevan valmis C -käännökseksi kutsumiinsa pieniin uudistuksiin. Maailmanpankki ja IMF:n johtajat myönsivät kokouksessa, että köyhien maiden köyhyys on lisääntynyt kaikista köyhyyden vähentämiseen tähtäävistä toimista huolimatta. Tämän takia Bretton Woods -instituutiot ovat nyt valmiita muuttamaan politiikkaansa perusteellisesti keskeisissä kysymyksissä.

HIPC-ohjelman ehtona oleva IMF:n ESAF-ohjelma (Enhanced Structural Adjustment Facility = laajennettu rakennesopeutusrahasto) nimetään uudestaan. Sen uudeksi nimeksi tulee PRGF -rahasto (PRGF, Poverty Reduction and Growth Facility = köyhyydenvähentäminen ja talouskasvurahasto). IMF:n lainanannon perustana olevan poliittisen puiteasiakirjan (PFP, Policy Framework

Paper) korvaa uusi kehitysmaiden hallitusten avoimesti ja osallistavasti valmistelema köyhyyden vähentämistrategia. (PRSP, Poverty Reduction Strategy Paper). Nähtäväksi jää, onko kyse satusetien semantiikasta vai nykykäytännöistä luopumisesta. IMF:n henkilökunta myönsi, että köyhyyden vähentämiseen keskittyminen on heille vielä suuri tuntematon. Kyse on myös siitä, että IMF:n ja Maailmanpankin on alettava tehdä tiiviimpää yhteistyötä tässä kysymyksessä. Näin näiden kahden instituution alkuperäinen ero tulee entistä epäselvemmäksi.

Tämä IMF -raportin tavoitteena on lisätä suuren yleisön tietoisuutta monenkeskisistä instituutioista. Vaikka ne tuntuvat etäisiltä, ne vaikuttavat voimakkaasti tavallisten ja köyhien ihmisten elämään kolmannessa maailmassa. Selvitys jakautuu seitsemään osaan. Ensimmäisessä osassa esitellään IMF. Siinä osoitetaan, kuinka keskeinen rooli IMF:llä, Maailmanpankillä ja muilla monenkeskisillä instituutioilla on globalisaation edistämässä. Kyse on ennen kaikkea yhden ainoan kehitysmallin levittämisestä maailmalla.

Toisessa osassa keskitytään pääasiassa historiaan. Siinä seurataan Bretton Woods -instituutioiden kehitystä niiden perustamisesta alkaen. Ne perustettiin heinäkuussa 1944 Bretton Woodsin kokouksessa. Toisessa osassa tutkitaan IMF:n roolin muuttumista finanssi-instituutiosta myös pitkäaikaisia kehitysluottoja myöntäväksi kehityslaitokseksi. Selvityksen mukaan IMF:n tulisi luopua pitkäaikaisista kehitysluotoista ja keskittyä alkuperäiseen roolinsa tilapäisten maksutasekriisien rahoittajaksi, koska sillä ei ole kehityskysymyksiin liittyvää erityisasiantuntemusta.

Kolmannessa osassa käsitellään lyhyesti rakennesopeuttamista vastaan esitettyä kritiikkiä. Rakennesopeuttamisesta on tullut viime vuosina IMF:n *raison d'être*, olemassaolon syy. Tässä selvityksessä mainitaan rakennesopeuttamisohjelmien keskeiset heikkoudet kaikkea käytettyä keskustelua kuitenkin kertaamatta.

Lahjoittajamaiden poliittiset päätöksentekijät keskustelevat nykyisin mielellään pahasti velkaantuneista köyhistä maista. G7 -maiden kokouksessa Kölnissä tämän vuoden kesäkuussa keskusteltiin kolme vuotta sitten tehdystä HIPC -aloitteesta ja päädyttiin HIPC:in laajentamiseen. Raportin neljäs osa käsittelee IMF:n roolia köyhien maiden velkakysymyksessä. Koko HIPC -prosessi on rakennettu rakennesopeuttamispolitiikan varaan eikä se ole, tarpeellisista velanhelputuksistaan huolimatta, selvityksen mukaan riittävä ratkaisu köyhimpien maiden velkaongelmaan.

Raportin viidennessä osassa käsitellään IMF:n roolia talouskriisien hallinnassa. Maailmanlaajuinen finanssikriisi vaikuttaa voimakkaasti koko maailmantalouteen ja kuudennessa osassa jatketaan keskustelua maailmantalouden tasapainottamisesta. IMF:n menettely Aasian talouskriisin yhteydessä ei herätä suurta luottamusta. Talouskriisi herätti kysymyksen maailman rahamarkkinoiden nykyisestä sääntelemättömyydestä. Rahamarkkinointa hallitsee lyhytkestoinen spekulatiivinen pääoma. Niihin on sisäänrakennettu taipumus synnyttää kriisejä ja saattaa koko järjestelmä aika ajoin kaaokseen. Ne synnyttävät tarpeettomia todellisesta taloudesta riippumattomia ulkoisia shokkeja. Selvityksen mukaan on tarpeellista kehittää sääntelymekanismi rajoittamaan nopeita

voittoja tavoittelevan lyhytkestoisen spekulatiivisen pääoman vapaita liikkeitä. Kehitysmaille tulee lähtökohtaisesti sallia niiden kansallisten etujen mukaiset sääntelymekanismit.

Selvityksen seitsemännessä osassa käsitellään IMF:n institutionaalisia ja poliittisia uudistuksia. IMF:n kehityksissä toimeenpanemien ohjelmien surullisen kuuluisat seuraamukset johtuvat pitkälti siitä, ettei IMF ole ollut halukas tekemään institutionaalisia tai poliittisia uudistuksia. Uudistusten tarve on saanut koko kansainvälisen yhteisön innostumaan laajakirjoisesta kritiikin esittämisestä. Kriitikot peräänkuuluttavat läpinäkyvyyttä ja tarvetta ottaa kansalaisyhteiskunta laajemmin mukaan IMF:n ohjelmien suunnitteluun. Nykyinen kiintiöjärjestelmä täytyy myös uudistaa, sillä IMF:n valtasuhteet ovat nyt silmiinpistävän vinoutuneet. Kehitysmaat tarvitsevat enemmän sanavaltaa.

IMF on hyväksynyt vastahakoisesti tämän kritiikin ja on alkanut suunnitella muutamia uudistuksia. Se on juuri ilmoittanut aloittavansa sarjan pilottiprojekteja, joiden tarkoituksena on tutkia IMF:n tiedotuspolitiikkaa ja muuttaa sitä avoimemmaksi. IMF on myös ilmoittanut kehittävänsä arviointimekanismin tarkoituksenaan ryhtyä arvioimaan omia toimiaan. IMF on jopa suostunut sen valtasuhteita hallitsevan kiintiöjärjestelmän uudistamisen selvittelyyn.

Kaikki uudistukset ovat tervetulleita, mutta vielä ei ole mitään syytä juhliä. Uudistusten lopputulos riippuu ratkaisevasti valuuttarahaston vaikutusvaltaisimmista jäsenistä. Avainasemassa on USA, koska sillä on käytännössä veto-oikeus IMF:ssä. Sen lisäksi köyhyyden vähentäminen on saatava uudistusten kärkeen. Tämä on sopuisuudessa tehtyjen kansainvälisten sitoumusten kanssa. Niiden mukaan absoluuttisessa köyhyydessä elävien lukumäärä aiotaan puolittaa vuoteen 2015 mennessä.

Johtopäätösosassa painotetaan monenkeskisten instituutioiden päätösten ja toimenpiteiden demokraattista kontrollia ja kansalaisyhteiskunnan ottamista mukaan niiden toimintoihin. IMF, Maailmanpankki ja Maailmankauppajärjestö (WTO, World Trade Organisation) johtavat nykyistä globalisaatioprosessia. Ne ovat osallisia kansainväliseen työnjakoon, jossa koko muulle maailmalle sanellaan yhtä universaalia kehitysmallia. Sen peruspilareita ovat vapaa kauppa, yksityistäminen, ulkomaisen pääoman esteetön liikkuminen, vientipainotteinen kasvu jne. Jos tämä kehitysmalli johtaisi ihmiset kasvun ja vaurauden luvattuun maahan - kuten mallin kannattajat väittävät - niin ihmisten enemmistön pitäisi saada päättää asiasta. He voivat tehdä niin vain ja ainoastaan voimalla osallistua monenkeskisten instituutioiden päätöksentekoprosessiin ja ohjaamalla näin koko prosessia tyydyttävämpään suuntaan.

1. Osa: Johdanto

Harvat monenkeskiset instituutiot ovat joutuneet niin laajan ja kestävästi kritiikin kohteeksi kuin Kansainvälinen valuuttarahasto. Pohjoisen ja etelän kriitikot ovat viimeisten kymmenen vuoden aikana arvostelleet IMF:n rakennesopeuttamispolitiikkaa. He ovat syyttäneet IMF:ää sosiaali- ja ympäristötuhojen aiheuttamisesta kehitysmaissa. Kritiikki on usein saattanut yhteen yllättäviäkin tahoja. Se on muuttunut kovaäänisemmäksi Etelä-Aasian, Brasilian ja Venäjän yli pyyhkäisseen talouskriisin takia. Hyvin erilaiset ihmiset ja järjestöt, joilla on erilaiset ideologiset vakaumukset, ovat yhdessä käyneet IMF:n kimppuun. Jopa Stanfordin yliopiston yhteydessä toimiva Hoover -instituutti julkaisi tänä vuonna IMF -kriittisen kirjan. Instituuttia on pidetty rajoittamattoman kapitalismin pyhättönä. Entinen USA:n valtiosihteeri George Shultz ja yksi instituutin tutkija heittäisivät mielellään IMF:n romukoppaan sen epäpätevyyden ja epärelevanttisuuden takia. On kuitenkin pidettävä mielessä, että Hoover -instituutin kritiikki perustuu oikeistolaiseen ajatteluun eikä kansalaisjärjestöjen esittämiin näkemyksiin.

Devesh Kapur, Harvardin apulaisprofessori, on ilmaissut näkemyksensä värikkäästi: "Jos IMF saisi dollarin joksikin vastaamaan esitetystä vasemmistolaisesta, oikeistolaisesta ja keskustalaisesta kritiikistä, niin sen ei tarvitsisi lainkaan lähestyä osakkaitaan rahan saamiseksi."

Onneksi IMF ei saa dollareita kritiikistä, joten se on edelleenkin riippuvainen osakkaistaan rahoituksensa osalta. On huolestuttavaa, ettei IMF edes hetkahda sitä vastaan esitetystä kritiikistä. Se on hyvin haluton ryhtymään mihinkään kauskantoisiin kritikkojen esittämiin poliittisiin muutoksiin. Parempi marssijärjestys saattaisi olla valuuttarahaston osakkaiden riittävän selvästi esittämä huoli rahojensa käytöstä, sillä IMF rahoittaa niiden rahoilla loputtomia hevoskuureja kehitysmaissa. Tämä saattaisi synnyttää IMF:n sisällä paineita ryhtyä suuresti kaivattuihin uudistuksiin. Tätä tuskin tapahtuu niin kauan kuin länsimaiden ihmisten enemmistö, joka rahoittaa suurimman osan IMF:n toiminnasta, ei ymmärrä sen toimintaa. Siksi kansalaisjärjestöjen ja muiden tahojen täytyy ponnistella julkisen tuen saamiseksi IMF:n institutionaalisille ja poliittisille uudistuksille.

Jubilee 2000 -kampanjan ansiosta kolmannen maailman velkataakka on noussut kehittyneiden maiden otsikoihin. Asia on nyt kansainvälisen keskustelun kohteena. Suuri joukko kansalaisjärjestöjä ja kirkollisia organisaatioita on ymmärtänyt, kuinka paljon suunnatonta kärsimystä köyhien maiden velkataakka aiheuttaa niiden kansalaisille. Järjestöt ja kirkolliset tahot vaativat nyt velkojen anteeksiantamista. Suurelta yleisöltä on kuitenkin jäänyt huomaamatta, miten keskeinen rooli IMF:llä on velkahelpotuskeskustelussa.

Koko velkahelpotusprosessi on vahvistanut IMF:ää. Keskeisillä luotonantajamailla ei näytä olevan selkeää poliittista tahtoa ratkaista kysymystä päättäväisesti. Siksi ne luovuttavat vallan IMF:lle ja Maailmanpankille, jotka saavat tarkemmin päättää velkahelpotusprosessista. Bretton Woods -instituutiot saavat siis päättää kenelle velkahelpotuksia myönnetään ja millaisilla ehdoilla.

IMF on yksi kolmesta globaalisen trion jäsenestä, jotka pyrkivät soveltamaan yhtä ainoaa kehitysmallia kehitysmaihin. Kaksi muuta trion jäsentä ovat Maailmanpankki ja Maailmankauppajärjestö (WTO). Jokainen näistä kolmesta instituutiosta, joilla on oma tehtävänsä, työskentelee itse asiassa toistensa vahvistamiseksi. Niiden pyrkimyksenä on edistää uusliberalistista talous- ja kehitysmallia kolmannen maailman maille. Mallin perustana ovat vapaa kauppa, yksityistäminen ja vientipainotteinen talouskasvu.

WTO yrittää päästä tähän päämäärään luomalla maailmanlaajuisen kauppa-alueen, joka ulottuu paljon syvemälle kuin vain tavaroiden ja palvelujen kauppaamiseen. IMF ja Maailmanpankki pyrkivät tähän tavoitteeseen rakennesopeuttamiseen sidotuilla lainoilla, joiden ehtoihin kuuluu antautuminen taloudelliseen liberalisointiin. Kaikki nämä instituutiot vaientavat kehitysmaat G7 -maiden laajalla tuella jättämällä ne tosiasiallisesti ilman vaihtoehtoja.

IMF lähetti Suomeen alkukesästä 1999 varoitussignaalin. IMF sanoi maaraportissaan, että Suomen talous on vaarassa ylikuumentua ellei tiettyjä uudistuksia tehdä. IMF:n esittämät uudistukset muistuttivat politiikasta, jota se on soveltanut moniin etelän maihin vii-

meisten kymmenen vuoden aikana. IMF:n mukaan hallituksen tulee leikata sosiaalietuja, poistaa yli 55-vuotiaat työttömät työmarkkinoilta jne. Suomi ei kuitenkaan ole taloudellisesti riippuvainen IMF:stä, joten sen ei ole pakko ryhtyä IMF:n esittämiin uudistuksiin. Mutta köyhemmillä kehitysmailla ei ole mitään pelivaraa IMF:n suhteen.

Monenkeskisten instituutioiden saattaminen demokraattisen kontrollin piiriin tuli vielä tärkeämmäksi sen myötä, kun OECD yritti salassa neuvotella valmiiksi monenkeskisen investointisopimuksen (MAI, Multilateral Agreement on Investment). MAI -sopimuksen toteutuminen olisi vaikuttanut ratkaisevasti hallitusten kykyyn noudattaa itsenäistä talouspolitiikkaa.

2. Osa:

Bretton Woods ja kultakanta

1930-luvun lama oli kova isku maailmalle. Maailman johtomiesten keskuudessa vallitsi silloin suuri yksimielisyys siitä, ettei moisen suunnaton inhimillistä kärsimystä aiheuttaneen kriisin annettaisi enää koskaan tapahtua. Joukko diplomaatteja ja poliitikkoja 44 maasta kokoontui presidentti Franklin Rooseveltin käskystä yksimielisyyden valitessa Yhdysvaltojen Bretton Woodsiin, New Hampshireen toisen maailmansodan vielä raivotessa. Tarkoitus oli laatia sodanjälkeisen ajan maailman taloudelle ja rahaliikenteelle suuremman vakauden takaava rakenne, joka estäisi 1930-luvun tapahtumia toistumasta.

Tähän johtanut jälkinäytös oli laajalle levinnyt epäluottamus paperirahaa kohtaan. Siitä seurasi yksittäisiä valtiontalouksia suuremman kultavarannon kaipuu. Sen takia hylättiin kultakanta, joka oli ollut käytössä siihen maailman aikaan ja joka oli määritelty kunkin valtion valuutan arvon kullassa mitattuna. Kultakanta oli vuosi-ajan mahdollistanut vakaan vaihtojärjestelmän ja sen romahtaminen teki mahdolliseksi hallitusten väliset kaoottiset rahanvaihdot. Ei ollut enää olemassa mitään määrättyä standardia, jonka mukaan valtioiden väliset vaihtokurssit määräytyisivät. Osa valtioista noudatti kultakantaa ja osa ei. Siksi valtiot alkoivat kilpailla rahan ulkomaista vaihtoarvoa alentamalla. Niiden tavoitteena oli myydä muita halvemmalla omia kansallisia tuotteita. Tämä vahingoitti maailmankauppaa, joka supistui 63 prosenttia vuosien 1930 ja 1932 välillä.

Toisen maailmansodan puhkeaminen vuonna 1939 ei edesauttanut tämän kaaoksen selkiintymistä. Maailman rahajärjestelmän rakenteellinen uudistustarve ja vakiinnuttaminen tulee ymmärrettäväksi tätä taustaa vasten. Syntyi pakottava tarve luoda kansainvälinen instituutio, joka valvoisi ja säännöstelisi maailman rahavirtoja. Siksi Bretton Woodsiin kokoontuneet johtajat asettivat tehtäväkseen luoda maailmaan kansainvälistä kauppaa edistävä vakiintunut järjestelmä.

Kokouksessa painotettiin jatkuvasti, ettei maailma enää koskaan palaa "rahanarvon laskemisella kilpailmiseen, vientirajoitusten määräämiseen, tuontikiintiöihin

ja muihin rahan arvoa alentaviin tapoihin, jotka tukahduttivat kauppaa". Yhden IMF:n perustajan sanoin sen tarkoitus oli "estää kansainvälisen kaupan hajaannus ja raha- ja luotonantojärjestelmien romahtaminen; vahvistaa ulkomaankaupan arvon palauttamista ja tuottaa paljon pääomaa, jota kaikkialla maailmassa tarvittaisiin jälleerakentamiseen, avustuksiin ja talouden toipumiseen."¹

Bretton Woodsissa perustettiin kaksi kansainvälistä instituutiota, Kansainvälinen valuuttarahasto ja Maailmanpankki. Siksi niitä kutsutaan yhdessä Bretton Woods -instituutioiksi. IMF:n tehtäväksi tuli edistää kansainvälistä finanssiyhteistyötä takaamalla vakaat rahanvaihtolot. Se myönsi lyhytaikaisia luottoja niille jäsenilleen, joilla oli tilapäisiä maksutasevaikeuksia. Luottojen tarkoitus oli varmistaa kansainvälisen kaupankäynnin kitkaton sujuminen. Toisaalta Maailmanpankin tehtäväksi tuli mahdollistaa sodan jälkeinen jälleerakentaminen ja pitkäaikaiset kehityshankkeet.

Bretton Woodsissa vakiinnutettiin valuuttojen nimellisarvoon perustuva vaihtokurssimekanismi. Kaikki kansainvälisen valuuttarahaston jäsenet alkoivat soveltaa samaa järjestelmää oman valuuttansa vaihtoarvon määrittelyyn. Systeemi perustui siihen kultamäärään, jonka USA oli asettanut dollarin arvoksi. Siihen aikaan 35 dollaria oli yksi unssi (28,35 g) kultaa. USA:n hallitus seisoikin tämän määritelmän takana ja vaihtoi kultaa dollareihin mainitun periaatteen mukaisesti. Liittyessään valuuttarahastoon jokaisen jäsenmaan tuli määrittellä oman valuuttansa nimellisarvo suhteessa kultaan tai USA:n dollariin. Toisin sanoen USA:n dollari oli kullaa arvoisen. Jäsenmaiden rahanarvo sai heittää korkeintaan yhden prosentin tästä nimellisarvosta. Jos jäsenmaat arvelivat kurssimuutoksen helpottavan niiden talouselämää, ne keskustelivat aiotusta muutoksesta IMF -foorumissa muiden jäsenten kanssa ja hankkivat heidän suostumuksensa ennen kuin muuttivat rahansa arvoa.

Nimellisarvoon sidottu valuutan vaihtojärjestelmä piti rahanarvon vakaana ja ennustettavissa olevana. Se hel-

potti suuresti kansainvälisten investoijien elämää. Tämä vaihtokurssijärjestelmä oli voimassa vuoteen 1971 saakka, jolloin USA:n hallitus presidentti Nixonin johdolla luopui siitä.

IMF:n kannalta käännekohtana voidaan pitää kolmannen maailman velkakriisin puhkeamista 1980 -luvulla. Bretton Woodsissa omaksutun rahan nimellisarvoon perustuvan vaihtojärjestelmän romahdettua monet maat turvautuivat kelluviin vaihtokursseihin. Myöhemmin IMF:n rooli muuttui. Se alkoi yhä enenevässä määrin sekaantua velanottajamaiden talouspolitiikkaan. Siitä tuli samaan aikaan eräänlainen velkapoliisi. Yksityiset pankit tukivat tätä. Ne eivät enää myöntäneet uusia lainoja velanottajamaille vuoden 1982 jälkeen ilman IMF:n kanssa tehtävää sopimusta. Royal Bank -pankin varapresidentti myönsi: "IMF:ää tarvitaan pitämään kuria. Me pidämme juuri siitä. Se voi tehdä vyönkiristykseen johtavia lai-

naehtoja sellaisella tavalla, joka ei ole kenellekään muulle mahdollinen."²

Tänä aikana monilla kolmannen maailman mailla oli luotonsaantiongelmia, koska kaupallisten pankkien rahanlainaus käytännöllisesti katsoen tyrehtyi. Silloin yhä useammat maat kääntyivät IMF:n puoleen lainaa saadakseen. Tämä mahdollisti IMF:n mandaatin laajentamisen rakennesopeuttamislainojen suuntaan. Näihin lainoihin kuului tiukat lainaehdot, joiden avulla IMF piti yllä vaikutusvaltaansa kehitysmaissa. Tätä ennen valuuttarahaston sekaantuminen kolmannen maailman asioihin oli ollut rajoitettua ja kestoltaan lyhytaikaista. USA:ssa ja Britanniassa sattui samaan aikaan olemaan vallassa ideologialtaan oikeistolaiset hallitukset, joiden mielestä rakennesopeuttamisesta tuli hyvä kurinpitomekanismi. Uppiniskaisella kolmannella maailmalla kun alkoi olla taipumus esiintyä itsenäisesti kansainvälisillä areenoilla.³

3. Osa:

Rakennesopeuttaminen - Työkalupakin ainoa työkalu

Kirurgilla on yleensä suuri joukko erilaisia työvälineitä selviytyäkseen erilaisista leikkauksista, joiden laatu on riippuvainen sairauden vaatimuksista. Näin ei ole asian laita IMF:n tapauksessa. Maailman kuuluisimmalla finanssilaitoksella, jossa on maailman parhaat ekonomistit, on vain yksi tylppä ja ruostunut työväline. Kun potilasta vielä huimaa ja sillä on kipuja leikkauksen jälkeen, IMF rientää jo seuraavan potilaan luo sama sterilioimaton leikkausveitsi kädessään. Leikkausveitsi on nimeltään rakennesopeuttamisohjelma.

Viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana akateemisten piirien ja kehitysyhteistyötä tekevien tahojen keskustelut ovat olleet IMF:n ja Maailmanpankin kehitysmaissa toimeenpanemien rakennesopeuttamisohjelmien läpikulkemista. Käymättä keskustelua uudestaan läpi on huomautettava, että rakennesopeuttamiskeskustelun rintamalinjat ovat olleet hyvin selkeät. Kysymykseen rakennesopeuttamisen hyödyllisyydestä ja haitallisuudesta saa siis lähes ennalta arvattavan vastauksen.

Tästä huolimatta kannattaa mainita muutamia tuoreimpia rakennesopeuttamisen kritiikkejä - jos ei muuten, niin sen takia, että ne tulevat taholta, jonka huomioilla ei voi olla olematta painoarvoa. Joseph Stiglitz on Maailmanpankin varapresidentti ja johtava ekonomisti vuoden 2000 alkuun saakka. Maailmanpankki taas on instituutio, joka on tullut tunnetuksi rakennesopeuttamisohjelmien innok-

kaasta toimeenpanemisesta.

Hän mainitsee muutamia rakennesopeuttamisen ongelmia: "Jos halutaan tehdä kestävä poliitiikka, kehitysmaiden tulee tuntea se omakseen... tarvitaan enemmän nöyryyttä; sen tunnustamista ettemme tiedä kaikkia vastauksia."⁴ Tämä rakennesopeuttamisen päämajasta tuleva sitaatti heijastaa uuden ajattelun tärkeyttä. Se saattaa myös olla paradigman muutoksen merkki. Stiglitzin mukaan budjettivajeen aisoissa pitämiseen ja inflaation hillitsemiseen keskittymällä - niin sanotun Washingtonin konsensuksen vakioreseptit - aliarvioidaan markkinatalouden peruspilaria, joka on kilpailu. Hänen sanojensa mukaan yksityisomaisuus ja markkinakilpailu elävät markkinataloudessa rinta rinnan.

Monissa kehitysmaissa ei välttämättä ole kumpakaan. Rakennesopeuttamissuunnittelussa on unohdettu varmistaa, että maassa on toimivat markkinat ja riittävästi kilpailua. Yksityistämisen sijasta olisi pitänyt edistää yritysten välistä kilpailua. "Kaupan vapauttaminen on tärkeää, mutta me emme todennäköisesti ymmärrä kaupan vapauttamisen hyödyllisyyttä, jos emme luo kilpailutaloutta."

Stiglitz väittää, että keskeisintä on rakentaa säännelty viitekehys tehokkaan finanssijärjestelmän mahdollistamiseksi eikä ainoastaan liberalisoida kaikkea tai purkaa kaikkea säännöstelyä yhdessä yössä. Hän mainitsee esimerk-

kinä Thaimaan tapauksen. Thaimaassa oli rajoitettu pankkien lainausta kiinteistöalan toiminnoille, mutta IMF:n vaatimuksesta se poisti rajoitukset luomatta tilalle sääntöjä riskinottoon perustuvaa systeemiä varten. Lopputuloksena oli valtava pääoman väärinsuuntautuminen. Se vauhditti kiinteistöalan kuplan paisumista, josta seurasi lopulta suuri finanssikriisi.

Stiglitzin mukaan hallitukset voisivat luoda kilpailua kotimaisten yritysten välille. Tämä saattaisi kannustaa tuomaan uutta teknologiaa. Virhe on ollut pikemminkin sisäisen kilpailun luomisen puuttuminen kuin ulkopäin tulevalta suojautuminen, mikä on monessa kehitysmaassa saanut talouselämän lamaantumaan ja juuttumaan paikoilleen. Vastaavasti pyrkimys kaiken yksityistämiseen ilman tarvittavaa säänneltyä infrastruktuuria ei johda yhtään mihinkään. Tämän näkökohdan tueksi Stiglitz vertaa Kiinan ja Venäjän talouksia keskenään: "Ennen kaikkea Kiinan ja Venäjän tapaukset ovat näyttäneet todeksi kilpailun merkityksen omistajuuteen verrattuna. Kiina laajensi kilpailua yksityistämättä valtion omistamia liikeyrityksiä. Venäjä on yksityistänyt talouttaan laajasti tekemättä juuri mitään kilpailun luomiseksi." Hänen mukaansa lopputulos on merkittävä. Venäjän tuotos on laskenut kun taas Kiina on onnistunut pitämään yllä kaksinumeroista kasvua jo lähes kahden vuosikymmenen ajan.

Kiinan talouden suuruusluokka ja menestys viimeisten kahden vuosikymmenen aikana haastaa Stiglitzin mukaan vakiintuneet talousteoriat. Poliitikot ovat karttaneet IMF:n vakiomääräystä kieltäytymällä välittömästi hyväksymästä yksityistämistä - ja muutamia muita niin sanotun Washingtonin konsensuksen keinoja - ja "siitä huolimatta Kiinan viimeaikaiset kokemukset ovat maailman suurimpia taloushistorian menestystarinoita".

Stiglitz on eri mieltä kuin IMF, joka on jatkuvasti suosittelut valtion vähäistä puuttumista talouselämään. Hänen mukaansa valtiolla on tärkeä rooli talouselämässä. Valtio täydentää markkinoiden toimintaa erityisesti sellaisilla alueilla, joissa markkinat ovat haluttomia investoimaan nopeiden voittojen puuttuessa. Hänen mukaansa inhimillinen pääoma on erittäin merkittävä talouskasvun osatekijä, jota taloustieteilijät ovat pitkään kunnioittaneet.

Stiglitzin mukaan vuosi lisää opintoja USA:ssa tuottaa arviolta 5-15 prosenttia ja tuoton kertaluokka on vielä suurempi kehitysmaissa; 24 prosenttia peruskoulutuksesta Saharan eteläpuoleisessa Afrikassa ja 23 prosenttia peruskoulutuksesta kaikissa matalatuloisissa maissa.

Jos asiat jätetään markkinoiden varaan, niillä on taipumus aliarvioida inhimillistä pääomaa. Syynä on Stiglitzin mukaan se, että on vaikeaa lainata rahaa vastoin tulevaisuuden ansiokehitysnäkymiä ja että inhimillistä pääomaa on vaikea verrata suoraan muuhun pääomaan. Hallituksilla on kuitenkin tärkeä rooli julkisen koulutuksen tarjoamisessa ihmisille sopivaan hintaan.

IMF on kehottanut valtioita täysin rutiininomaisesti kasvattamaan vientiä saadakseen ulkomaanvaluuttaa ja voidakseen lyhentää velkaansa. Rakennesopeuttaminen on makrotaloudellisenä ohjelmana ollut piittaamaton siitä, kuinka maat voisivat piristää kotimarkkinoitaan suuntaamalla investointiin tarvittavia resursseja paikalliseen

kulutukseen tarkoitettuun tuotantoon. Kotimaisen kysynnän tukeminen ja ruoantuotannon omavaraisuus ovat ainoa tapa rakentaa perustaa teolliselle kehitykselle kehitysmaissa.

Liiallinen luottamus vienninedistämiseen on aivan olennaisella tavalla ajanut sopeutuskuurilla olevia maita kilpailuun pohjalle putoamisesta. Niiden vientituotteet muistuttavat toisiaan. Kyse on yleensä yhdestä tai kahdesta perushyödykkeestä, jotka kilpailevat keskenään maailmanmarkkinoilla. Muutaman kehitysmaan äkillinen kahvin, kaakaon tai kuparin tarjonnan lisääntyminen saa näiden hyödykkeiden maailmanmarkkinahinnat laskemaan. Ja juuri näin on tapahtunut. World Bank Global Finance -julkaisun viimeisimmässä numerossa raportoitiin perushyödykkeiden hintojen romahdusmaista laskusta. Perushyödykkeiden hinnat laskivat 16 prosenttia vuoden 1998 aikana.

Perushyödykkeiden hintojen romahtamisesta on syytetty Etelä-Aasian talouskriisiä, joka laski kysyntää. Tämä on pieni osatotuus. Raportin mukaan suurimmat osatekijät ovat parantuneen teknologian vaikutus tuotannon kasvuun, parempi talouspolitiikka ja tuotannon lisääntynyt yksityistäminen. IMF:n ja Maailmanpankin sponsorimat rakennesopeuttamisohjelmat ovat rohkaisseet tähän. Lopputuloksena on hintojen jyrkkä lasku, jonka seurauksena vientiä harjoittavat maat joutuvat kärsimään pienemmistä ulkomaantuuloista. Niiden velkataakka ei myöskään todennäköisesti vähene.

Täysin vakuuttavista rakennesopeuttamisen vaikutuksista kertovista todisteista huolimatta IMF ja Maailmanpankki uskovat siihen yhä samalla tavalla kuin kirkko uskoo pyhään totuuteen tai luonnonlakiin. Kaikesta huolimatta ne tuputtavat sitä kuumeisesti ainoana poliittisena työkaluna kehitysmaalle. Susan George ja Fabrizio Sabelli väittävät, että kyse on pohjimmiltaan ideologiasta, koska Uutta Maailmanjärjestystä vastaan on heitetty kivi. Uusi Maailmanjärjestys sanelee, että uusliberalistinen politiikka on ainoa jäljellä oleva vaihtoehto kommunismin romahtamisen jälkeen. Sen mukaan yhdelläkään maalla ei ole voimavaroja mihinkään muuhun vaurastuakseen ja saadakseen taloutensa kasvamaan.

Rakennesopeuttamisen on myös todettu olevan hyvin epäsymmetristä ja riittämätöntä. Vain alijäämämailla on velvollisuus sopeuttaa talouttaan kurinpitokeinojen uhalla. Ylijäämämaiden talouden uudelleenjärjestelyihin ei puututa lainkaan. Tasa-arvoisemman maailman kehittymiseksi myös ylijäämämaat tulisi pakottaa sopeuttamaan talouksiaan. John M. Keynes ehdotti itse asiassa IMF:n perustamiskokouksessa tällaista. Hän esitti, että myös ylijäämäiset maat joutuisivat sopeuttamaan talouksiaan.

Kuinka ollakaan; USA, joka niihin aikoihin nautti ainutlaatuisesta talousvoimasta ja jonka budjetti oli valtavan ylijäämäinen, jäädettiin tämän esityksen siltä istumalta. On ironista, että USA törmäsi useita vuosikymmeniä myöhemmin siihen, minkä se tuolloin torjui puhtaasti kansallisen edun nimissä. Japani on sen jälkeen asteittain kasvattanut oma kauppaylijäämänsä. Tämä on USA:n ja Japanin välisen kauppasodan ydinkysymys.

4. Osa:

Tuomari ja syyttäjät: IMF ja HIPC-velkaohjelma

Vanhan sananlaskun mukaan kana ei ole saavansa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä, jos haukka toimii oikeudenkäynnin puheenjohtajana. Nykyiset ponnistelut köyhimpien maiden valtavan velkaongelman ratkaisemiseksi, kuten HIPC -ohjelma, heijastavat tätä ilmiötä. Vaikka viimeaikoina kansainvälinen yhteisö on laajentanut aikaisempia lupauksiaan velanhelputusten suuruudesta on IMF:lle annettu ylimaallinen valta tässä prosessissa. Ei ole mitenkään yllättävää, että sen esittämät ratkaisut eivät vastaa velkaantuneiden kolmannen maailman maiden vaatimuksia.

Köyhimpien maiden velkahelputukset olivat merkittävä asiakohde kesäkuussa pidetyn Kölnin G7 -maiden kokouksen esityslistalla. Syynä tähän oli Jubilee 2000 -kampanjan ja muiden kansalaisjärjestöjen työ ihmisten mobilisoimiseksi. Yleinen mielipide on nyt suosiollinen velkojen anteeksiantamiselle, jotta kehitysmaat saisivat aloittaa alusta ilman suunnatonta velkataakkaa.

Velkakysymys on kuitenkin tuonut IMF:lle lisää valtaa. Koko velkahelputuskysymys on rakennettu IMF:n ja Maailmanpankin ajaman rakennesopeuttamisen ympärille, erityisesti IMF:n ESAF -rahasto on tässä keskeisessä asemassa. IMF:llä on näin keskeinen asema velkojen helputusten suuruuden sekä ehtojen määrittelyssä.

IMF:n esittämät ehdot ovat turhan tuttuja. Se tarjoaa rakennesopeuttamisen keinoja. Ne sillä on aina ollut takataskussa kehitysmaiden varalle. Velkaantuneiden maiden täytyy ottaa kuuden vuoden rakennesopeutuskuuri ESAF -rahaston alaisuudessa voidakseen saada velkahelputuksia. IMF pitää kiinni näistä keinoista siitä huolimatta, että ylivoimainen todistusaineisto kertoo ESAF:in olevan vikatikki. Valuuttarahasto teki ESAF:ista sisäisen katsauksen vuonna 1997. Katsauksen mukaan lainantantajamaiden todellinen bruttokansantuote kasvoi keskimäärin nolla prosenttia. ESAF:in ulkopuolella olevat kehitysmaat pärjäsivät vähän paremmin. Niiden kansantuote kasvoi yhden prosentin verran. IMF:n oman tutkimuksen mukaan ESAF:issa mukana olevien maiden kansantuote laski 0,3 prosenttia vuosien 1991 ja 1995 välisenä aikana.

IMF voi olla ylpeä menestyksestään muutamissa tapauksissa, mutta näissä harvoissa tapauksissa talouskas-

vu ei ole vähentänyt köyhyyttä. Kyse on ollut talouskasvusta ilman ihmisten vaurastumista. Esimerkiksi Ghana on pidetty Afrikan rakennesopeuttamisen menestystarinana. Maan talous kasvoi neljä prosenttia 1990 -luvun jälkimmäisellä puoliskolla, mutta kasvu ei ole juurikaan lisännyt vaurautta. Ghanan terveydenhoidon ja koulutuksen infrastruktuuri on romahtanut ja varallisuus keskittyy pienelle kaupunkien keskiluokalle. Ghanan ulkomaanvelka on lähes kuusi miljardia dollaria. (ks. liite 2)

Näiden virheiden valossa EUODAD (European Network on Debt and Development = Euroopan velkaja kehitysverkosto) on esittänyt seuraavaa: "ESAF -ohjelman heikko menestys herättää vakavia kysymyksiä nykyisen velkahelputusstrategian suunnittelusta, sillä velkahelputukset ovat ehdollisia ja sidoksissa ESAF:iin. Tämä tekee velkahelputuksista riippuvaisen perustavalla tavalla virheellisestä mekanismista. Se on epäreilua, tehotonta ja poliittisesti vastuutonta."⁵

IMF on esittänyt myös, että se myisi osan kultavarannostaan rahoittaakseen velkahelputuksia (ks. 1. liite). Ehdotus on saanut osakseen vastustusta monissa eri piireissä - jopa USA:n kongressissa, jonka hyväksyntä on keskeinen ehdotetun kultakaupan toteuttamisessa. Kongressin edustaja Dick Armey, joka vastustaa kullaa myyntiä, kirjoitti kollegoilleen kesäkuuisessa kirjeessään seuraavasti: "Puheena oleva velka aiheutuu IMF:n epäonnistuneesta ESAF -ohjelmasta, jonka nimissä se myönsi köyhille maille leikattuja lainoja ja sälytti samalla niiden niskoille valtavan velkataakan. IMF yrittää nyt naamioida tätä epäonnistumista laittamalla uuden tapetin vanhan päälle ja sallimalla ESAF:in jatkaa. IMF:n ei ensinnäkään olisi tullut yrittääkään mitään ESAF:in kaltaista. Sillä ei ole mitään tekemistä IMF:n alkuperäisen tarkoituksen kanssa. IMF auttoi köyhiä maita alunperin niiden lyhytaikaisissa maksutasevaikeuksissa. Kyse on Maailmanpankin toimialueesta." Kongressin edustaja Dick Armey vaatii ESAF:in radikaalia muuttamista tai sen lakkauttamista kokonaan.

Suurimmat kullantuottajamaat Ghana ja Etelä-Afrikka vastustavat myös IMF:n kultavarannon myyntiä. Ne pelkäävät, että IMF:n kulta aiheuttaisi liikatarjontaa markkinoilla ja laskisi kullin hintaa. Myös Yhdysvalto-

jen kultaa tuottavat osavaltiot vastustavat ehdotusta samankaltaisista syistä.

Kansalaisjärjestöt, joista monet periaatteessa ovat kannattaneet osittaista kullannmyyntiä, ovat esittäneet huolia siitä, että kullan myynti velkahelpotuksien rahoittamiseksi on IMF:lle tekosyy täydentää ESAF -ohjelmaa joutumatta pyytämään osakkailtaan lisärahoitusta. Näin ESAF:ista tulisi taloudellisesti itsenäinen ja sen jatko ei olisi jäsenmaiden, joista monet suhtautuvat rahastoon kriittisesti, lahjoitusten varassa. (kts. 1. liite).

Kullannmyynnin voimakkaasta vastustuksesta johtuen IMF ehdottikin syyskuisessa vuosikokouksessaan, että todellisten avoimilla markkinoilla tapahtuvien kultakauppojen sijasta osa sen kultavarannosta revalvoitaisiin. Koska kultavarannon arvo on IMF tilikirjoissa merkitty huomattavasti maailmanmarkkinahintaa matalammaksi aikoo myydä keskuspankeille osan kultavarantoon maailmanmarkkinahintaan ja ostaa saman määrän takaisin niiltä samaan hintaan. Tällä operaatiolla nostetaan kullan arvoa IMF:n tilikirjoissa ilman, että operaatio vaikuttaa maailmanmarkkinahintoihin. Marraskuussa yhdysvaltain kongressi tekikin päätöksen, joka mahdollistaa, että osa IMF:n kultavarannosta revalvoidaan ja, että revalvoitu kulta muodostaa pääoman rahastossa, jonka korkotuotot käytetään velkojen helpotukseen.

Aseistariisuvien nykyisen velkahelpotusprosessin vastainen argumentti tulee kuitenkin Harvardin yliopiston professori Jeffrey Sachsilta. Hän tuo esiin proseduraalisten heikkouksien lisäksi sen, kuinka velkojat voivat turvallisesti peruuttaa velat ilman että siitä aiheutuu mitään lisäkustannuksia. Jeffrey Sachs on antanut kirjallisen asiantuntijalausunnon USA:n senaatin pankkikomitealle vuoden 1999 kesäkuussa. Hän toteaa siinä, että köyhät maat ovat velkaa 128.75 miljardia dollaria IMF:lle, Maailmanpankille, kansainvälisille kaupallisille pankeille, alueellisille kehityspankeille ja rikkaiden maiden hallituksille.

Hän ehdottaa, että myymällä kolmanneksen kultavarannostaan - siitä huolimatta, että se on kiistanalainen asia - IMF "voisi saada taseeseen koskemattakaan ne 7,8 miljardia, jotka tarvitaan HIPC -velkojen anteeksiantamiseen kokonaisuudessaan". Sen lisäksi IMF:llä on jo nyt erikoisvaratiloja, joiden tarkoitus on häivyttää taseesta sääntöjen mukaisesti lainoista aiheutuneet tappiot.

"Maailmanpankki voisi vastaavasti kattaa omista resursseistaan velkavaatimuksensa HIPC -maille. Sen täytyisi käyttää erityisiä vararahastoja, jotka ovat olemassa lainatappioita varten, ja laskea hiukan pääomaansa. Kaupallisten pankkien vaatimukset ovat noin 19 miljardia dollaria, mikä on vain pieni osa niiden lainoista kehitysmaille. Suurin osa tästä on jo poistettu niiden taseista, joten velkojen anteeksiantaminen olisi helppoa. Kaikista helpoin ratkaisu liittyy rikkailta mailta otettuihin lainoihin. USA:n hallitus ei ole niin hullu, että se pitäisi kirjanpidossaan nimellisarvoisina sen kuuden miljardin dollarin suuruisia saatavia HIPC -mailta. Nämä lainat on jo kirjattu noin 10 prosentin arvoisina niiden nimellisarvosta tai noin 600 miljoonan dollarin suuruisina. Siten USA:n velkojen anteeksiantaminen köyhimmille maille vaatisi vain 600 miljoonan dollarin budjettimerkinnot. Muiden luotonantajamaiden tilanne on samankaltainen.⁶ "

Vastatessaan velkakysymyskritiikkiin IMF on esittänyt lukuisia tekijöitä, jotka puhuvat kolmannen maailman velkojen anteeksiantamista vastaan. Valuuttarahasto väittää, että pahasti velkaantuneiden maiden yli 200 miljardin dollarin suuruisen velan anteeksiantaminen kokonaisuudessaan on epärealistista ja herättää vääriä odotuksia kehitysapurahojen jatkuvan vähentymisen takia. Kehitysavun väheneminen heijastaa lahjoittajien ja velkojen budjettien vaatimuksia. Jollei velkojen anteeksiantamisesta seuraa lisää kehitysapua, se ei auta pahoin velkaantuneita köyhiä maita.

"Vaikka kansainvälinen yhteisö olisi valmis antamaan kaikki HIPC -velat anteeksi, sen täytyy ymmärtää, että HIPC ei ole ihmelääke ja että velat ovat vain yksi näiden maiden ongelmista. Ehdosta vapaa velkahelpotus ei ole oikea tapaa edistää kestävästä kehityksestä ja köyhyyden vähentämisen tavoitteita." IMF:n mukaan velkahelpotusten ehdot takaavat, että velkahelpotusrahat käytetään tehokkaasti sosiaalimenoihin. Ehdot takaavat myös kehitysavun tasaisen virran. Ehdosta vapaa velkojen anteeksiantaminen aiheuttaa riskin, että velkahelpotusrahat tuhlaantuisivat korruptioon, sotilasmenoihin ja suuruudenhulluihin hankkeisiin, jotka eivät edistä kestävästä kehityksestä.

IMF:ltä jää huomaamatta, että velkojen takaisinmaksu syö rahoja, jotka ovat poissa sosiaalipuolelta. IMF:n mukaan ko. syytöksien esittäjät eivät tunnusta tosiasioina juuri niiden kulujen kattamiseksi tarjottua velkahelpotusta ja "sitä tasoitettavaa kehitysapua". IMF:n mukaan 27 maata koskenut selvitys osoittaa, että todella maksetut velat ennen HIPC -apua ovat keskimäärin vain kaksi kolmannesta velanmaksusuunnitelman mukaisista suorituksista (kursivointi vastaa alkuperäisessä lähteessä esitettyä). IMF väittää, että "suurin osa HIPC -maiden velanhoitomaksuista on pienempiä kuin hallitusten koulutus- ja terveydenhoitokulut". IMF yrittää sisällyttää mukaan kansainvälisen kehitysavun rahavirrat - myönnetty lainat ja lahjoitukset, joita nämä maat vastaanottavat budjettivarojen suuntaamiseksi sosiaaliseksi sektorille. IMF sanoo, että velanhoitokustannusten tasosta huolimatta "kyse on nettomaksuista (velanhoitokulut miinus muu ulkomainen raha määrittelee maan finanssisuhteet kansainvälisessä yhteisössä)". Näihin laskelmiin perustuen IMF sanoo HIPC -maiden itse asiassa saavan kaksi kertaa enemmän ulkopuolista apua kuin mitä ne maksavat velanhoidon yhteydessä.⁷

IMF:n tarjoamat selitykset esitettyyn kritiikkiin eivät kuitenkaan ole täysin vakuuttavia. IMF on unohtanut mainita, että se imi Afrikasta kaksi miljardia dollaria vuosina 1997 ja 1998. Tämä tieto on peräisin hiljattain julkaistusta World Bank Global Finance -raportista. Raportin mukaan perushyödykkeiden hinnat ovat romahtaneet siten, että niiden hinnat ovat laskeneet yhteensä 16 prosenttia vuonna 1998. Tässä tilanteessa köyhien velkaisten maiden kyky maksaa ulkomaista velkaa takaisin on alentunut suuresti.

Lisäksi IMF on yrittänyt sisällyttää kehitysmaiden saaman kehitysavun arvioissaan niiden velanhoito kapasiteettia. Maailmanpankin raportin mukaan kehitysmaiden saama kehitysapu on laskenut 35 miljardista mar-

kasta vuonna 1991 23 miljardiin markkaan vuonna 1998. Lopputuloksena kehitysmaat maksavat velkojille takaisin enemmän rahaa kuin mitä ne saavat. Raportin mukaan kehitysmaat maksoivat jokaista tukena saamaansa dollaria kohti 13 dollaria velanhoitomaksuja vuonna 1998.

IMF ei myöskään ole selittänyt, miksi köyhien maiden velkataakka jatkaa kasvamistaan siitä huolimatta että uusi lainanotto on vanhojen velkojen hoitoa pienempää. Maailmanpankin finanssiraportin mukaan kehitysmaat maksoivat vuonna 1998 enemmän velkaa kuin ottivat uusia lainoja. Nämä negatiiviset velkaraahan liittyvät rahansiirrot muodostivat 16 miljardia dollaria. Siitä huolimatta kokonaisvelka nousi 2,32 biljoonasta dollarista 2,47 biljoonaan dollariin. Latinalaisen Amerikan alueen velka nousi viidellä prosentilla 736 miljardiin vaikka alueen

maat maksoivat velkoja yhteensä 20 miljardilla dollarilla enemmän kuin mitä ne lainasivat vuonna 1998. Vastavasti Afrikan velka nousi kolme prosenttia, 226 miljardiin dollariin, siitä huolimatta, että Afrikan maat maksoivat velkojaan 3,5 miljardilla enemmän kuin mitä ne lainasivat.

IMF vaatii, että kaikki velanhoitomaksuista vapautunut raha on käytettävä koulutukseen, terveydenhoitoon ja muihin köyhyidentorjuntaohjelmiin. Nämä vaatimukset ovat kuitenkin kavaliala ja tekopyhiä. Niin kauan kun kehitysmaat jatkoivat velkojen takaisinmaksua IMF ei huomionnut köyhyyden hoitamista. Nyt kun velkahelpotusasia on IMF:n käsissä, se on yhtäkkiä tajunnut että köyhistä täytyy pitää huolta. Tämä panee ajattelemaan, että kehitysmaat eivät ole vastuussa omista ihmisistään ellei IMF käske niiden pitää huolta heistä.

5. Osa:

IMF ja Maailman finanssiarkkitehtuuri

IMF:n Bretton Woodsin konferenssissa saaman mandaatin mukaan sen tulee valvoa maailman raha- ja finanssi-järjestelmää ja pitää yllä vakautta kansainvälisen kaupankäynnin kitkattoman kulun varmistamiseksi. IMF:n keskeinen asema tämän päivän maailmanlaajuisissa finanssi- ja rahakysymyksissä juontuu tuossa konferenssissa tehdystä sopimuksesta. Ennen Bretton Woods -järjestelmän romahtamista IMF:llä oli rajoitettu rooli rahanvaihdon vakauden ylläpitäjänä. Järjestelmän romahdettua 1970-luvun alussa näytti siltä, että valuuttarahasto oli hukannut sen valtaperustan keskeisen pilarin. IMF:n mukaan sen merkitys ei kuitenkaan ole vähentynyt vaan pikemminkin voimistunut.

“Muutos rahan nimellisarvoon perustuvasta vaihtosysteemistä nykyiseen avoimeen rahanvaihtosysteemiin saattaa näyttää vähentävän IMF:n vaikutusvaltaa. Itse asiassa näin ei kuitenkaan ole käynyt. Nykyinen lähestymistapa vaatii IMF:ää olemaan entistä enemmän osallisena jäsentensä talouspolitiikassa. Kyse ei ole pelkästään rahan vaihtoarvosta huolehtimisesta. Nykysysteemiin siirryttäessä jäsenmaat pyysivät IMF:ää perehtymään rahan vaihtoarvoon vaikuttaviin taustatekijöihin. Rahan vaihtoarvokin on loppujen lopuksi monenlaisten talouspoliittisten tekijöiden lopputulos. Jäsenmaat ovat pyytäneet IMF:ää tutkimaan heidän talouttaan kaikilta rahan vaihtoarvoon vaikuttavilta kannoilta. Ne ovat pyytäneet IMF:ää arvioimaan talouttaan avoimesti ja puolueettomasti koko jäsenkunnan edessä. Nykyinen systeemi vaa-

tii lyhyesti sanottuna jäsenmaiden politiikan suurempaa läpinäkyvyyttä ja se mahdollistaa IMF:n harjoittaman laajamittaisen poliittisen seurannan.”

Edellä mainitusta huolimatta IMF:llä on ollut minimaalinen rooli sen voimakkaimpien jäsenmaiden, OECD-maiden, talouspolitiikasta päättämässä. Suurin osa IMF:n toiminnoista on keskittynyt kehitysmaihin. Siitä huolimatta kannattaa tarkastella IMF:ää puhtaasti finanssimaailman instituutiona. Kuinka se on hoitanut finanssikriisejä? Onko IMF luotettava - kun ottaa huomioon sen tehtävän maailmanlaajuisen rahajärjestelmän vakauttajana - vai pitäisikö sille keksiä muita vaihtoehtoja?

Viimeaikaiset tapahtumat ovat osoittaneet valuuttarahaston toimineen usein sopimattomalla tavalla globaalisia finanssikriisejä ratkoessaan. Sen hoitamat talousuudistukset kehitysmaissa ovat olleet ongelmallisia. IMF on usein tehnyt kriisitilanteessa väärän diagnoosin ja jatkaa määräämällä väärää lääkettä saadakseen kaiken taas kohdalleen. Tämä tuli esiin tuoreessa Etelä-Aasian finanssikriisissä. IMF puhui runollisesti alueen kasvumahdollisuuksista vielä vähän ennen Aasian kriisin puhkeamista. Se luotti avoimesti alueen makroekonomisiin perustekijöihin ja arvioi, että alueen talouskasvu jatkuu keskeyttömänä seuraavalle vuosisadalle. Optimismin kupla puhkesi alle kahdessa vuodessa. Etelä-Aasiassa puhkesi finanssimyrsky, joka hautasi pian alleen Brasilian ja Venäjän - myrskyaallokko ulottui paljon alkuperäistä rantaa kauemmaksi.

IMF saa myös kantaa häpeän Meksikon finanssikriisistä. Tämä kriisi oli ennustettavissa, kun ottaa huomioon valuuttarahaston aiemmin 1980 -luvulla edistämän rakennesopeuttamisen. Meksiko toteutti makrotaloudellisia uudistuksia IMF:n ja Maaailmanpankin vaatimuksesta. Se yksityisti valtionyritykset ja poisti pääomakontrollit. Meksikoa pidettiin silloin suurena tähtenä ja alueen muita maita kannustettiin seuraamaan sen esimerkkiä. Nämä uudistukset toivat maahan paljon pääomaa, josta suurin osa tähtäsi lyhyen aikavälin voittojen keräämiseen finanssipekulaatioina omaisuudesta ja muista arvopapereista. USA:n sen hetkiset alhaiset korot vaikuttivat paljon markkinoiden pääomatulvaan. Meksiko käytti saamansa varat lyhentääkseen suunnatonta tuontivelkaansa sen sijaan että se olisi investoinut omiin tuotannon-tekijöihinsä. Tästä seurasi valtava tilialijäämän kasvu, jonka aiheuttama finanssikupla puhkesi loppuvuodesta 1994. IMF:n täytyi ryhtyä Meksikon velkojen takaajaksi estääkseen Meksikoa laiminlyömästä maksujaan.

IMF ei koskaan myöntänyt Meksikon eikä Aasian kriisin yhteydessä tekemiään virheitä. Sen sijaan se syytti muita. Etelä-Aasian yhteydessä IMF käänsi takkia. Se syytti kriisistä Aasian maita, joiden taloutta se oli juuri ylistänyt. Kriisi oli IMF:n mukaan kotoperäinen. Meksikossa syynä oli läpinäkyvyyden ja kunnollisen tiedonkulun puute. Etelä-Aasiassa syynä oli "kaverikapitalismi" - niin kuin kaikki väittivät siihen aikaan. Säilyttääkseen kasvonsa IMF käytti kriisejä anoakseen lisää poliittista valtaa.

IMF oli hukkuu kritiikkiin Kaakkois-Aasian finanssikriisin takia. Suuri osa tästä kritiikistä on jo hyvin tunnettua, mutta siteeraan kahta tuoreinta kritiikkiä kuvatakseen IMF:n tyyliä käytöstä. Paul Krugman on taloustieteen nobelisti Massachusettesin teknologian instituutista. Hän on tuonut uusimmassa kirjassaan esiin IMF:n Aasian kriisin yhteydessä antamien poliittisten neuvojen mielettömyyden. Hän väittää, että jos Wall Street lysähtäisi kasaan ja Amerikan taloutta uhkasi romahdus, niin liittovaltion varmuusrahasto alentaisi varmasti huomattavasti korkoja. Kun finanssikriisi puhkesi Aasiassa, niin IMF toimi päinvastaisella tavalla: se painosti hallituksia nostamaan korkoja. IMF:n neuvo perustui pelkoon va-

luuttojen arvon romahtamisesta, jonka seurauksena ulkomailta velkaa ottaneet yritykset olisivat menneet varakkoon. Mutta korkojen nostaminen ei myöskään ratkaissut ongelmaa. Lopputulos oli yhtä tuhoisa.⁸

"IMF vältti yhden noidankehän luomalla toisen", kirjoittaa Krugman. Hänen mukaansa rahan arvon alentaminen olisi ollut hyvä vaihtoehto korkojen nostamiselle. Jos sekin vaihtoehto käy mahdottomaksi hyväksyä ihmisten kadottaessa luottamuksensa vähäarvoisempaan rahaan tai jos se lisää ulkomaanvelkaa, niin hänen mukaansa saatetaan tarvita pääomakontrollia. Pääomakontrolli estää pääoman pakenemisen maasta kunnes taas koittaa rauhallisemmat ajat. "Vapaa markkinatalous ei välttämättä tarkoita sitä, että investoijien on saatava paniikkihäiriön vallassa polkea toinen toisensa." Krugman ehdottaa tulevien kriisien välttämiseksi, että yritysten ulkomaanvelkaa alettaisiin verottaa.

"Näiden maiden tavanomaiset makrotaloudelliset indikaattorit olivat järkevien normien puitteissa. Nämä eivät olleet tuhlaavaisia hallituksia, joiden politiikka olisi tuottanut alijäämää ja inflaatiota." Näin sanoo Devesh Kapur, joka on Harvardin apulaisprofessori. IMF:n näihin maihin soveltama hevoskuuri oli sen vuoksi sopimaton. Jeffrey Sachs, Harvardin kansainvälisen kaupan professori ja Harvardin kansainvälisen kehitysinstituutin johtaja, esittää samansuuntaisia ajatuksia kuin Paul Krugman. Aasian finanssikriisin havahduttamana IMF rohkaisi kriisimaiden keskuspankkeja nostamaan korkoja tähtitieteellisiin lukemiin valuuttojansa puolustamiseksi. Muuten ne olisivat menettäneet investoijien luottamuksen. Se oli hyödytön yritys, sillä hänen mukaansa investoijat olivat IMF:ää yhden askeleen edellä. Heidän järkensä valossa korkokannan nostaminen kymmenillä prosenteilla lyhyen aikavälin sisällä ei riittänyt pitämään yllä luottamusta vaan pikemminkin pahensi paniikkia.

Sachs kannattaa kansainvälistä mekanismia estämään pääoman paniikinomaista poistumista. Hänen mukaansa kehitysmaiden olisi parasta antaa itse valvoa pääoman lyhytkestoisia liikkeitä. "Pääomien paniikinomaisen poistumisen estäminen on paras keino estää pankkien lyhyessä ajassa tapahtuva velkaantuminen", kirjoittaa Sachs.

6. Osa:

Maailmanlaajuinen finanssiuudistus

Meksikon ja Etelä-Aasian finanssikriisien kommentaattorit ovat esittäneet erilaisia syitä kriisien synnylle. Osa oli valmis syyttämään "kaverikapitalisimia" Kaakkois-

Aasian maiden tilanteesta. Toiset taas olivat perustellusti sitä mieltä, että kriisi johtui lyhytkestoisien spekulatiivisen pääoman liikkeen sääntelemättömyydestä näissä

maissa. Siitä seurasi sitten pääoman paniikinomainen poistuminen maasta heti, kun talouden alamäki alkoi häämöttää edessä. Kommenttien erilaisuudesta huolimatta on syntynyt yleinen konsensus siitä, että nykyinen maailmanlaajuinen finanssijärjestelmä rakentuu mutkikkaalle perustalle, joka tulee uudistaa.

Kaikki pääoman esteetöntä liikkumista kannattavat ovat olleet puolustuskannalla. Jopa IMF:n pääjohtaja Michael Camdessus alkoi puhua "rauhallisesta, seuraamuksellisesta ja varovaisesta" maahan sisään ja ulos virtaavien rahojen kontrolloimisen liberalisoinnista. Kansainvälisen yhteisön erilaisten sektoreiden keskuudessa vallitsee laaja yksimielisyys vakaamman finanssiarkkitehtuurin tarpeellisuudesta. Ongelmallista on se, millaisia metodeja sen luomiseksi pitäisi kehittää. Arkkitehteistä ei ole pulaa, mutta he eivät ole yksimielisiä rakennussuunnitelmasta.

John Maynard Keynes, kuuluisa brittiläinen taloustieteilijä, joka oli yksi Bretton Woods -instituutioiden pääarkkitehteistä, kiinnitti huomiota tämän päivän sääntelemättömiin rahamarkkinoihin. Niihin on sisäänrakennettu kriisien mahdollisuus. Keynes näki ennakoita, että sääntelemätön finanssijärjestelmä oli tuomittu epäonnistumaan. Hän kirjoitti itselleen ominaisella briljantilla tavalla: "Spekulointi ei vahingoita yhtään enempää kuin kuplat liikeyrityksen vakaassa virrassa, mutta tilanne on vakava, kun liikeyrityksestä tulee kupla spekulatioiden pyörteissä."⁹

Vuoden 1930 lamaan johtaneiden tapahtumien järjestys osoittaa Keynesin ajatukset todeksi. Taustatekijöissä on huomattavia yhtäläisyyksiä Aasian kriisin kanssa. Suurin osa Keynesin ideoista vakaan maailmanlaajuisen finanssijärjestelmän takaamiseksi hylättiin Bretton Woodsin kokouksessa. Muun muassa hänen ehdottamansa Kansainvälinen selvittelyliitto (International Clearing Union) olisi toiminut juuri päinvastoin kuin nykyinen Kansainvälinen valuuttarahasto. Ne maat, joiden budjetit ovat ylijäämäisiä, olisivat joutuneet maksamaan korkeampia maksuja ylijäämistä, joita ne olisivat säilyttäneet selvittelyliitossa. Tämä olisi kannustanut heitä laajentamaan tuontia mahdollistaakseen alijäämämaiden mahdollisimman nopean toipumisen. Selvittelyliitto olisi taannut riittävän luotonannon maksutasevaikeuksissa oleville maille. Niitä olisi rohkaistu oppimaan virheistään ilman pakkohevoskuureja. Vakaan finanssiarkkitehtuurin etsintä jatkuu yhä. Kyse on vakavasta asiasta.

Walden Bello ja hänen kollegansa Chulalongkornin yliopistosta Bangkokista Thaimaasta ovat jakaneet maailmanlaajuisen finanssiarkkitehtuurin uudistamishdotukset kolmeen tärkeään kategoriaan. Tämä jaottelu on hyvin hyödyllinen, sillä se valaisee erilaisia mukana olevia poliittisia voimia ja niiden tavoittelemia päämääriä.

Ensimmäiseen kategoriaan kuuluvat pitävät nykyistä maailmanlaajuista finanssiarkkitehtuuria riittävän hyvänä. He eivät pidä suuria uudistuksia tarpeellisena. Uudistuksia tulisi soveltaa kriisitalouksiin suuremman läpinäkyvyyden ja tiukemman konkurssilainsäädännön puitteissa. Pääoma virtaisi yhä pääosin vapaasti kansallisten hallitusten puuttumatta suuremmin sen liikkeisiin.

Walden Bello ja kumppanit sanovat, että kyse ei siis ole nykyisen finanssiarkkitehtuurin rakenteiden ongel-

mista vaan niiden yhteensovittamisen parantamisesta. Toisin sanoen pelkät kosmeettiset muutokset ovat riittäviä, koska koko järjestelmä toimii riittävän hyvin. Ensimmäisen kategorian kannattajat toivoisivat IMF:n valtaa pikemminkin kasvatettavan kuin supistettavan. IMF:n tulisi saada lisää rahaa ja uusia luotonantomahdollisuuksia - kuten esimerkiksi "kiintiöluottolinja" niille maille, joiden valuutat ovat joutumassa spekulatiivisten hyökäyksien kohteiksi.

Tämän kategorian kannattajat ovat enimmäkseen yhteydessä USA:n hallintoon ja sen liittolaisiin Wall Streetillä. Avain tähän lähestymistapaan on kehitysmaiden talouksien avaaminen uudistamalla niiden finanssijärjestelmää kehittyneiden maiden kaltaiseksi ja saattamalla ne enenevässä määrin maailmanlaajuisen finanssipääoman puristukseen.

Toisen uudistusehdotuskategorian kannattajia kutsutaan globaaleiksi keynesiläisiksi. He haluaisivat kontrolloida pääomien esteetöntä liikkumista maailmanlaajuisesti verotuksellisin keinoin. Heidän mielestään pääomien liikettä voitaisiin kontrolloida kansainvälisiä liiketoimia verottamalla. Yksi esimerkki tästä on Tobinin vero, jota monet kansalaisjärjestöt ovat asteittain alkaneet kannattaa. Tämän ryhmän uudistajat näkisivät mielellään Bretton Woodsin mallin mukaisen järjestelmän, johon kuuluu vakaa kansainvälinen vaihtosysteemi.

Monenkeskisiä instituutioita - kuten IMF, WTO ja Maailmanpankki - tulisi uudistaa siten, että ne olisivat uskottavampia ja antaisivat enemmän vaikutusvaltaa kansalaisyhteiskunnalle niiden politiikan suhteen. Niiden tulisi myös välttää ajamasta dokriinimaisesti vapaa-kauppaa edistävää politiikkaa ja soveltamasta nykyisin yleistä kehitysmallia kaikkiin maihin. Alueellisille ja kansallisille eroavaisuuksille olisi tehtävä enemmän tilaa.

Kolmannen uudistusehdotusten kategorian kannattajat ovat samaa mieltä kakkoskategoriallisten kanssa pääoman liikkeiden kontrolloimisesta. Myös he kannattavat muita kotimaisia keinoja lyhytkestoisen spekulatiivisen pääoman liikkeiden kontrolloimiseksi.

Kolmas ryhmä eroaa kuitenkin keynesiläisistä. Heidän mielestään finanssijärjestelmän viat ovat paikannettavissa koko kehitysmalliin. Siksi koko talousjärjestelmä tarvitsisi uudelleenjärjestelyä sen sijaan että pannaan pystyyn lyhytkestoisia puskureita ulkoisia shokkeja varten. Ydinongelma ei ole epävakaata spekulatiivinen pääoma itsessään vaan yletön luottamus vientipainotteisuuteen ja vieraaseen pääomaan taloudellisen kehityksen moottoreina. Jotain vikaa on myös siinä tavassa, millä kehitysmaat on integroitu maailmantalouteen.

Kehitysmaat ovat IMF:n ja Maailmanpankin käskystä olleet halukkaita taipumaan saadakseen ulkomaisia investointeja. Ne eivät ole kiinnittäneet juuri lainkaan huomiota sisäsyntyiseen taloudelliseen kasvuun. Tämän näkemyksen mukaan monenkeskisiä instituutioita - kuten IMF, WTO ja Maailmanpankki - muuttamalla voidaan saavuttaa hyvin vähän. Ne ovat niin vahvasti uusliberalistisen hegemonian ja yhdysvaltalaisen oikeistolaisten ajattelijoiden otteessa. Niitä ei ole luotu hyödyttämään etelää vaan lähinnä avaamaan niiden taloudet vieraan finanssipääoman ja ylikansallisten yritysten etujen mukaisesti.

Erilaista kritiikkiä ja esitettyjä vaatimuksia yhteen kokoamalla uudistukset voidaan saattaa poliittisiin yhteyksiinsä. Paul Krugman ja Jeffrey Sachs ovat olleet harvinaislaatuisia kriitikkoja pääasiassa siitä syystä, että he ovat ylittäneet vallitsevan konsensuksen rajat. Tämän konsensuksen mukaan maailmanlaajuisista finanssilaitoksista ei saa sanoa asioita, jotka on julistettu pannaan läntisen uusliberalistisen ajattelun piirissä. Mitä edellä on sanottu kolmesta kategoriasta, niin heidän ehdotuksensa poikkeavat radikaalisti vallitsevasta uusliberalistisesta talouspolitiikasta. Toisaalta heidän ehdotuksensa eivät mene riittävän pitkälle vaan ne jäävät vaatimattomien uudistusesitysten raja-alueelle. Erityisesti Krugman on tehnyt selväksi, että hän kannattaa pääomakontrollia niin kauan kuin se ei ole pysyvää. Maailmanlaajuiset finanssilaitokset toimivat riittävän hyvin, jos hallitukset saavat tarpeen vaatiessa liikkumisvapautta kontrollien suhteen. Vieraan pääoman vapaata virtaa ei kuitenkaan tulisi säännellä kohtuuttomasti.

Joseph Stiglitzin näkemykset saattavat ensin vaikuttaa IMF:n ja Maailmanpankin kovilta syytöksiltä, sillä niiden kahden Bretton Woods -instituution politiikka muistuttaa toisiaan. Mutta läheisempi tarkastelu osoittaa, että kirjoituksistaan huolimatta hän pysyy vaatimattomia uudistuksia kannattavien ryhmässä. Hän ei

kannata kehitysmaiden finanssisektorin sääntelyn äkillistä purkamista vaan kannattaa pikemminkin varovais- ta sääntelyn purkamista vahvoihin institutionaalsiin sääntelymekanismeihin yhdistettynä. Hänen kantansa on se, että kapitalistinen järjestelmä täytyy tehdä vielä täydellisemmäksi. Tämä tapahtuu yritysten epäkilpailullista käyttäytymistä välttämällä ja sallimalla tasa-arvoinen finanssiliiketoimista tiedottaminen. Hän - kuten Krugman ja Sachs - ei mielellään peukaloisi nykyisiä systeemeitä. Hän ei myöskään suosittele perusteellisia uudistuksia. Kaikki tämä kritiikki tulee joko länsimaalaiselta yliopistoväeltä tai läheltä Maailmanpankkia, kuten Stiglitz.

Heidän näkemyksensä poikkeavat merkittävästi monien kolmannen maailman tutkijoiden, tutkimuslaitosten, uusien sosiaalisten liikkeiden ja aktivistien näkemyksistä ja heidän länsimaalaisten kumppaneittensa näkemyksistä. Jälkimmäisillä on ollut yhteyksiä kehitysmaiden köyhiin. Nämä organisaatiot vastustavat yleensä globalisaatiota ja ne ovat kampanjoineet aktiivisesti nykyisen kehityksen pysäyttämiseksi tai kääntämiseksi. Ne ovat jatkuvasti hyökänneet monenkeskisiä instituutioita - kuten IMF, Maailmanpankki ja WTO - vastaan, sanoen niiden uusliberalistisen talouspolitiikan vahingoittavan maailman köyhiä yleensä ja kehitysmaiden ihmisiä erityisesti.

7. Osa:

IMF on juuttunut menneisyyteen

Kun tarkastelee lähemmin IMF:ään liittyvää tyytymättömyyttä, niin suurin osa siitä liittyy valuuttarahaston hallittomuuteen tehdä muuttuneiden aikojen vaatimuksia vastaavia suuria rakenteellisia ja poliittisia uudistuksia.

IMF:n kiintiöjärjestelmä heijastelee sen valtasuhteita ja on remontin tarpeessa. Yksi esimerkki on tosiasia, että USA:lla on 18 prosenttia kaikista äänistä IMF:n johtokunnassa. Se on enemmän kuin Latinalaisella Amerikalla, Etelä-Aasiassa ja Saharan eteläpuoleisella Afrikalla yhteensä. Yhdistyneellä kuningaskunnalla on IMF:n johtokunnassa enemmän ääniä kuin 40 Saharan eteläpuoleisen Afrikan maalla.

IMF on ollut yli kymmenen vuoden ajan juuttuneena yhden ainoan poliittisen työkalun käyttämiseen kehitysmaissa. Se on rakennesopeuttaminen - siitä huolimatta, että sopeuttamisella on hyvin kyseenalainen kaiku. Tässä on menty niin pitkälle, että rakennesopeuttamisesta on muotoiltu kaikille kaikkina aikoina sopiva yhdenkoon poliittinen työkalu - ottamatta riittävästi huomioon tarvittavien uudistusten luonnetta.

Tällä alueella vallitsee selkeä paradigman muutoksen tarve. IMF on myös epäonnistunut tunnistamaan, että se ei ole onnistunut saamaan hallituksia toteuttamaan tarpeellisia taloudellisia uudistuksia asettamalla kehitysmaalle ehtoja lainojen saamisen edellytyksenä. IMF ei ole tosissaan pyrkinyt selvittämään, miksi näin on, vaan on mieluummin vaan hionut ehtojaan.

Kansainvälisen valuuttarahaston sisarorganisaatio Maailmanpankki on toiminut päinvastaisella tavalla. Se on tunnustanut, että poliittisperusteiset lainaehdot eivät ole auttaneet saavuttamaan asetettuja tavoitteita. Se on valmis arvioimaan uudestaan koko ehtojärjestelmää. Maailmanpankki on esimerkiksi paljastanut kumppanuusaloiteohjelmassaan, että se pyrkii suunnittelemaan ja seuraamaan ehdollisuutta ja sen mahdollisuuksia ohjata viisaasti kehitysprosessia. Kumppanuusaloite tehtiin sen jälkeen, kun tajuttiin, ettei ehdollisuuden pintasilous ole ollut riittävä uudistusten aikaansaamiseksi. Syynä on epäselvyys siitä, kenen uudistuksista on kyse kehitysmaissa. Tässä uudessa ajattelussa kansalaisyhteiskunta, halli-

tukset ja lahjoittajamaat ovat talousuudistusprosessin kumppaneita.

IMF ei ole onnistunut 50 vuotisen olemassaolonsa aikana vakiinnuttamaan toimintojensa arviointijärjestelmää, jonka avulla se voisi arvioida omia menettelyjään. Monissa muissa kansainvälisissä organisaatioissa asiat ovat toisin. Ne ovat ottaneet vuosien saatossa tavakseen arvioida omia toimiaan. Arvioinnissa ei ole kyse pelkästään siitä, että kolmannet osapuolet saavat evaluoida sen toimia vaan arviointi on myös ohjauskeino, jonka avulla on mahdollista saada ennakkoluulotonta ja objektiivista tietoa omien ohjelmien toimivuudesta. Silti arviointi on uusi asia IMF:lle.

Vaativuudet IMF:n uudistamisesta ovat yhteisiä hyvin erilaisille kansainvälisen yhteisön sektoreille. Uudistusten tarve on laaja-alainen alkaen IMF:n demokraattisuudesta ja julkisesta vastuullisuudesta ja päättyen sen pitkäaikaisesta luotonannosta luopumiseen. Muutosvaativuudet ovat muuttuneet kovaäänisemmiksi Etelä-Aasian talouskriisin jälkivaikutuksena. Siitä seurasi valtavat finanssitakaukset.

Monet kansalaisjärjestöt ovat vaatineet ulkopuolisen tilintarkastuksen toimittamista - sellaisen, joka olisi riippumaton IMF:n johdosta ja henkilökunnasta. Näiden tilintarkastajien tulisi arvioida rahan lainaamisen ehtoja ja arvioida IMF:n suosittelman politiikan tehokkuutta kaikilla sektoreilla. IMF voisi käyttää näitä arviointeja ohjelmiansa parantamiseen tulevaisuudessa.

Washingtonilainen kansalaisjärjestö Centre of Concern painotti samaa asiaa viime vuonna julkaisemassaan raportissa. Se painotti evaluoinnin merkitystä ja kehotti IMF:ää ottamaan arviointitarpeen todesta jokaisella organisaationsa tasolla.

Centre of Concern -järjestö on "vakuuttunut, että pysyvän riippumattoman arviointitoimiston perustaminen IMF:ään on tärkeää hallitusten ja jäsenvaltioiden ihmisten vakuuttamiseksi siitä, että IMF:n ohjelmia testataan suhteessa sen konsensustukea nauttiviin tavoitteisiin". Jotta arviointi olisi tehokas, siihen täytyy rakentaa sisään palautusjärjestelmä, joka takaa sen, että evaluointi löydökset liitetään instituution politiikkaan. On kai tarpeellista edes mainita, että arviointi tulee myös tehdä julkisiksi.

Aasian talouskriisistä alkaneesta kritiikin ristitulesta ja hyvistä otsikkopaikoista huolimatta IMF on hyvin näkymätön instituutio monille tavallisille ihmisille. Valuuttarahasto toimii pääasiassa suljettujen ovien takana ja vaikka se viimeaikoina onkin ottanut tärkeitä askelia kohti avoimempaa tiedotuspolitiikkaa on sillä edelleen pitkä matka kuljettavaan päästääkseen pisteeseen, jossa tietoa sen toiminnasta on laajalti julkisuudessa saatavilla. IMF myöntääkin vahingossa siihen kohdistetun salaperäisyyssyytteen todeksi. Se puhuu itseään vastaan sanoessaan seuraavasti: "Vaikka Aasian talouskriisi on tuonut paljon julkisuutta, IMF säilyy kansainvälisen näytännön mysteeriona. On olemassa huomattava epäselvyys siitä, miksi se on olemassa ja mitä se tekee. Eräät tarkkailijat -sekoittaessaan sen Maailmanpankkiin ja muihin avustajajärjestöihin - ovat siinä käsityksessä, että IMF on olemassa subventoidakseen köyhempien kansojen talouskehitystä. Mutta IMF ei ole mitään näistä."¹⁰

Tämä on aika kuvaavaa, kun ottaa huomioon, että IMF on ollut olemassa yli 50 vuoden ajan ja että sen ohjelmat vaikuttavat miljoonien ihmisten elämään eri puolilla maailmaa. IMF:ää pidetään puhtaana finanssilaitoksena ja luultavasti tämän harhakäsityksen takia IMF:n ei ole tarvinnut toimia avoimesti.

Toisin kuin IMF:n sisarorganisaatio Maailmanpankki, joka käyttää miljoonia dollareita nostaakseen julkista profiiliaan, IMF:llä on hyvin pieni PR-budjetti. Se toimii enimmäkseen suljettujen ovien takana. IMF:n ohjelmilla on valtava vaikutus miljooniin ihmisiin. Siksi on aika yllättävää, että se on yhä jäänyt lymyilemään varjoihin. Maailmanpankki neuvottelee kansalaisjärjestöjen kanssa, mutta IMF tekee niin hyvin harvoin.

Centre of Concern -järjestö menee itse asiassa niin pitkälle, että se sanoo: "Osa IMF -kritiikistä saattaa nousta sen salaperäisyyden herättämästä epäilyttävyydestä pikemminkin kuin sen noudattamasta politiikasta." Tämä voi kuulostaa kaukaa haetulta, mutta joka tapauksessa järjestön kanta korostaa tarvetta tehdä IMF:stä julkisempi ja avoimempi kuin se tähän asti on ollut.

Salassapito on estänyt julkisten katsausten tekemisen ja se on suojellut instituutiota ja sen henkilökuntaa vastuullisuudelta. IMF:n oman edun mukaista olisi tehdä aloite osanoton laajentamisen suuntaan, koska se rohkaisi lainanottajamaiden demokraattisia prosesseja ja edistäisi talousuudistusten onnistumista. Monet järjestöt vaativat, että tähän asti salassa pidetyt asiakirjat tulisi julkistaa, mikä on yhdenmukaista tiedotuksen avoimuusvaatimusten kanssa.

IMF on alkanut viime aikoina sisällyttää hyvän hallintotavan noudattamisvaatimuksen lainaehtoihinsa ns. uuden sukupolven uudistuksissa, joita lainanottajamaat ovat vaatineet. Laajasti ottaen hyvään hallintotapaan kuuluu hallituksen toimien läpinäkyvyys korruption välttämiseksi ja vastuun laajentamiseksi ja kansalaisyhteiskunnan laajempi osallistuminen päätöksentekoon. On absurdia, ettei IMF sovelle sitä omiin toimiinsa. IMF:n toiminnot vaikuttavat kuitenkin useampien ihmisten elämään kuin kurjinkaan kolmannen maailman diktaattori - kuten Susan George ja Fabrizio Sabelli ovat huomauttaneet Maailmanpankin yhteydessä.

IMF on viime vuosina tunnustanut vastahakoisesti uudistustarpeet ja on luvannut tehdä jotain uudistusten käynnistämiseksi, mutta yleisuudistusten nopeus vastaa jääkausiensa esiintymistä eikä useinkaan vastaa esitettyjä vaatimuksia. Avoimemman tiedotuspolitiikan tarve on saanut IMF:n nopeasti julkaisemaan poliittiset puiteasiakirjat (PFP, Policy Framework Paper) niiden valtioiden osalta, jotka ovat allekirjoittaneet ESAF -lainapaperin IMF:n kanssa ja monia muita lainadokumentteja on nyt myös julkisesti saatavilla. Asian ydin on kuitenkin siinä, että papereita ei ole tehty lainanottajamaassa käytettyjen laajapohjaisten neuvottelujen seurauksena ja että lainanottajamaiden hallitukset eivät vielä julkista näitä asiakirjoja.

IMF on myös juuri julkistanut pilottihankkeen, jossa se vapaaehtoisesti julkistaa IV artiklan mukaiset henkilökunnan raportit. Se on ollut keskeinen vaatimus keskusteltaessa avoimemmasta tiedotuspolitiikasta. IMF:n

toiminnan perustana olevan sopimuksen IV artiklan mukaan se käy yleensä joka vuosi kahdenkeskisiä neuvotteluja jäsentensä kanssa. Henkilökunnan edustajat vierailevat maassa, keräävät tietoa talous- ja finanssiasioista ja keskustelevat viranomaisten kanssa maan talouspolitiikasta ja taloudellisesta kehityksestä. Palattuaan päämajaan henkilökunnan edustajat laativat raportin, jonka perusteella johtokunnassa keskustellaan. Näiden tietojen avulla arvioidaan jäsenmaata.

Toinen uudistusyritys liittyy IMF:n äänestysjärjestelmään. Syksyllä 1999 IMF on pannut pystyyn pienen komitean tutkimaan sitä, pitäisikö IMF:n nykyistä johtokunnan äänenjakautumiskäytäntöä muuttaa. Kiintiöjärjestelmä ei ole aivan tyydyttävä, koska se sisältää subjektiivisia aineksia, jotka aiheuttavat epäsuhtaa kehitysmaajäsenien ja muiden jäsenmaiden välillä. Kehitysmaiden mielestä pitäisi kiinnittää enemmän huomiota kansantuloon ja asukaslukuun. Komitea raportoi tästä johtokunnalle tulevana kesänä.

Niin tervetulleita kuin nämä uudistukset ovatkin, on liian aikaista sanoa, millaista kehitystä kaiken kaikkiaan on luvassa - kun ottaa huomioon USA:n hallitsevan roolin IMF:ssä. Esimerkiksi "erityispäätökset", kuten esimerkiksi IMF:n rakenteeseen, kiintiöihin ja pääomaan käyttöön liittyvät muutosesitykset tarvitsevat 85 prosenttia jäsenmaiden ääniosuuksista toteutuakseen. USA:n ääniosuuden ollessa 18 prosenttia se ei voi yksipuolisesti pakkottaa IMF:ää tekemään muutoksia, mutta se voi estää ne tehokkaasti.¹¹

Suuri osa vaadituista uudistuksista liittyy siihen, että IMF on laajentanut perinteistä rooliaan, joka sille annettiin Bretton Woodsin konferenssissa vuonna 1944. Siel-

lä IMF:n tarkoituksiksi tuli lainanantajana toimiminen niille maille, joilla on tilapäisiä maksutasevaikeuksia. IMF on kasvanut tuota roolia suuremmaksi ja se on 1980 -luvulta alkaen rakennesopeuttamislainojen kautta yhä enemmän sekaantunut pitkäaikaiseen kehitysrahoitukseen mikä on tehnyt IMF:n ja Maailmanpankin työnjan epäselväksi.

Tällä alueella IMF ei ole pätevä. Voidaan väittää, että IMF:n politiikan epäonnistuminen tuottaa makrotaloudellista vakautta kehitysmaissa johtuu juuri siitä tosiasista, että IMF on lähtenyt kartoittamattomille vesille.

Monet ammattitaloustieteilijät ja -tutkijat ovat tunnustaneet ongelman ja ovat kehottaneet IMF:ää poistumaan niiltä vesiltä. Tämän vuoden kesäkuussa Harvardin yliopiston taloustieteen professori ja Harvardin kansainvälisen kehitysinstituutin johtaja Jeffrey Sachs sanoi: "IMF on rakenteellisesti huonosti valmistautunut johtamaan pitkän aikavälin kehityssopimusteluja ja tekemään keskeisiä päätöksiä pitkän tähtäimen kehitystrategioista. IMF:n mukana oleminen saa sen sekaantumaan hallinnon pikku yksityiskohtiin, jonka takia paikallisen politiikan legitimitetti kärsii. *IMF arvioi myös väärin maan todelliset prioriteetit.*" (kursivointi on kirjoittajan)

"IMF:n ohjelmat ovat sisällöltään liian puutteellisia voidakseen toimia vertailukohteena hyvälle tai pahalle käytökselle", sanoo Sachs. Sen sijaan pitkän aikavälin kehitykseen tarkoitettuja lainoja pitäisi kanavoida Maailmanpankin IDA:n (International Development Agency = kansainvälinen kehityslaitos), UNICEF:in, UNDP:n ja WHO:n kautta, joilla on sopivampi rooli pitkän tähtäimen kehitystyössä.

Johtopäätökset

Viime aikaisten tapahtumien valossa ei ole vaikeaa tunnistaa niitä poliittisia voimia, jotka ovat onnistuneet hallitsemaan nykyisiä uudistuksia - tai niiden puuttumista - maailman nykyisessä finanssiarkkitehtuurissa IMF mukaan luettuna. Ei ole epäilystäkään, etteikö valta olisi siirtynyt uusliberalistisille voimille niin kuin edellä on mainittu.

Finanssikriisien huippupuhetkinä käsitys siitä, että koko maailma saattaa hoippua 1930 -luvun lamaa muistuttavan taloudellisen taantumun partaalla, oli laajalle levinnyt. Silloin monet talouseliitin vaikutusvaltaiset piirit alkoivat puhua uudistuksista. Vuosi on kulunut ja monet asiat ovat muuttuneet. Monet vaikutusvaltaiset aikakauslehdet julkaisevat nyt etusivun juttuja siitä, miten nopeasti pahimmat iskut saanut Etelä-Aasia on toipumassa. On raportoitu ulkomaisten investoijien hiipimisestä takaisin Aasiaan. Puheet maailman finanssijärjestelmän uudistuksista ovat yhtäkkiä haihtuneet ilmaan

kriisitalouksien talouden toipumisen myötä. On unohdettu ne miljoonat, jotka menettivät työpaikkansa kriisin aikana ja se tosiasia, että Brasilia joutui ottamaan 40 miljardin dollarin lainan IMF:ltä. Sen sijaan G7 -maiden Kölnin kokouksessa viime kesäkuussa valtion päämiehet vakuuttivat: "Ne hyödyt ja taloudelliset mahdollisuudet, jotka johtuvat vapaista markkinoista, ovat johtaneet merkittäviin parannuksiin teollistuneissa ja toipumassa olevissa talouksissa". Sen takia ne mieluummin vahvistavat maailmanlaajuisia finanssiarkkitehtuuria läpinäkyvyyden ja hyvän hallinnon periaatteilla. Samaan aikaan finanssilaitoksia kehoitetaan lisäämään itsensäätelyä.

IMF:n valta on kasvanut. Pahasti velkaantuneiden maiden miljoonien asukkaiden kohtalo on käytännöllisesti katsoen sen käsissä, koska se päättää, kuka saa velkahelpotuksia ja millä ehdoilla.

On usein huomautettu, että IMF toimii eräänlaisena USA:n ulkopoliittisten etujen edustajana. Tämä saattaa kuulostaa julmalta salaliittoteorialta, mutta on yleisesti tunnettua, että USA käyttää suurta valtaa 19 prosentin ääniosuudellaan IMF:ssä. Siksi sillä on keskeinen rooli IMF:n politiikasta päätettäessä. Amerikan varsinainen veto-oikeus yhdistettynä OECD -maiden äänimäärään tarkoittaa, että kehitysmaat eivät voi saada uudistuksia läpi IMF:ssä ilman näiden maiden tukea.

IMF:n valtasuhteet ovat kummalliset, koska eniten valtaa on USA:lla. "Kuinka on mahdollista, että normaaleista toimintamenettelyistä voidaan tinkiä USA:n kohdalla, kun niitä käytetään täysin mekaanisesti muihin alijäämätalouksiin? Ja kuinka on mahdollista, että yksi sen kieltoja räikeimmin rikkova maa voi vahtia koko pank-

kia?", kysyy Richard Leaver etelä-australialaisen Flindersin yliopiston politiikan ja kansainvälisten asioiden yksiköstä.

Se on terävä kysymys, koska tämä on vastoin demokratian kirjainta ja henkeä. Sellaisen monenkeskisen laitoksen, jonka politiikka vaikuttaa miljooniin ihmisiin, ei pitäisi olla pienen voimakkaiden maiden ryhmän panttivankina. Jos globalisaatio tuo etuuksia kaikille - kuten uusliberalistit väittävät -, jokaisen ihmisen pitäisi saada osallistua maailmanlaajuisten instituutioiden sääntöjen laatimiseen merkinä todellisesta demokratiasta. Tässä yhteydessä on tärkeää, että kansalaisjärjestöt nousevat esiin kampanjoineen, joiden tavoitteena on saada aikaan hallittu globalisaatioprosessi ilman ekologista tuhoa ja loputonta inhimillistä kärsimystä.

1. Liite:

Mikä on IMF?

Kansainvälinen valuuttarahasto astui virallisesti voimaan 27.12.1945, kun 29 maata allekirjoitti sen toiminnan perustana olevan sopimuksen. Sopimus oli hyväksytty Bretton Woodsissa New Hampshiresä USA:ssa pidetyssä konferenssissa 1-22.7.1944. IMF aloitti finanssitoimet 1.3.1947.

1. Nykyinen jäsenmäärä: 182 maata
2. Kokonaiskiintiö: 212 SDR (lähes 300 miljardia dollaria), 45 prosentin kiintiölisäys tuli voimaan 22.1.1999
3. Hallintoelimet: johtoryhmä, väliaikaiskomitea ja johtokunta
4. Toimitusjohtaja: Michael Camdessus, Ranska, 1987-2000
5. Henkilökunta: Noin 2700 henkilöä 110 maasta
6. Tilinpitoyksikkö: SDR (Special Drawing Right), 30.4.1999 alkaen 1 SDR = 1,35123 USD

Tarkoitus

IMF luotiin edistämään kansainvälistä yhteistyötä rahanasioissa; mahdollistamaan kansainvälisen kaupan tasapainoinen kasvu, edistämään vaihdon vakautta, auttamaan monenkeskisen maksujärjestelmän vakiinnuttamisessa, tarjoamaan jäsenille tilapäistä tukea maksutasevaikeuksissa riittävien takuiden kera ja tekemään lyhytkestoiseksi maksu- ja vähäisemmäksi jäsenten maksujen kansainvälistä epätasapainoa.

Toiminta-alueita

Valvonta on prosessi, jonka avulla IMF arvioi jäsentensä vaihtokurssipolitiikkaa. Arvion viitekehysenä toimii yleinen arvio taloudellisesta tilanteesta ja jokaisen jäsenen

poliittinen strategia. IMF hoitaa valvontatehtävää seuraavasti: vuotuiset kahdenkeskiset IV artiklan mukaiset konsultaatiot yksittäisten maiden kanssa, monenkeskisen valvonta kahdesti vuodessa WEO:n (World Economic Outlook = Maailmantaloukskatkaus) kautta ja ennakkotoimet, laajennettu valvonta ja ohjelmaseuranta, jolloin IMF seuraa jäsentään tarkasti ilman että se puuttuu voimakkaammin tilanteeseen. (Ennakkotoimien idea on luoda kansainvälistä luottamusta jäsenmaan politiikalle. Ohjelmaseuranta saattaa pitää sisällään joidenkin kiintopisteiden asettamista heikon ohjelman puitteissa, mutta siitä ei seuraa muodollista IMF:n tukea.)

Taloudellinen tuki on luottoja ja lainoja IMF:ltä jäsenmaille, joilla on maksutasevaikeuksia. Niillä tuetaan sopeutus- ja uudistuspolitiikkaa. 93 maata on lainannut IMF:ltä rahaa yhteensä 67,2 SDR:n (91 miljardia dollaria) edestä. (Tilanne 30.4.1999)

Tekninen tuki koostuu IMF:n asiantuntija-avusta ja -tuesta jäsenmaille useilla eri alueilla: verotus- ja rahapolitiikan suunnittelu ja toimeenpaneminen, instituutioiden rakentaminen (kuten keskuspankkien tai talletusyksikköjen kehittäminen), IMF:n rahansiirtojen käsittely ja tilinpito, tilastotietojen kerääminen ja käsitteleminen, viranomaisten kouluttaminen IMF -instituutissa yhdessä muiden finanssiorganisaatioiden kanssa; Wienin yhteisinstituutti, Singaporen alueellinen koulutusinstituutti, Lähi-idän alueellinen koulutusohjelma ja Afrikan yhteisinstituutti.

Hallintorakenne

Käskyvaltasuhteiden yläpäässä on halintoneuvosto (Board of Governors); yksi johtaja jokaisesta jäsenmaasta ja

vastaava lukumäärä varajohtajia. Koska hallintoneuvosto muodostuu valtiovarainministereistä tai keskuspankkien johtajista, he edustavat omia hallituksiaan. Oudon niminen väliaikaiskomitea (1970-) antaa heille neuvoja kansainvälisen rahajärjestelmän toiminnasta, ja IMF:n ja Maailmanpankin yhteinen kehityskomitea neuvoo heitä köyhien maiden erityistarpeista. Koska hallintoneuvoston jäsenet ja heidän varajäsenensä ovat kiinni maidensa pääkaupungeissa, he kokoontuvat yhteen vain vuosikokoukseen, jossa he muodostavat nimenomaan IMF-asioiden hallituksen.

IMF:n hallintoneuvosto delegoi jokapäiväisen päätöksentekonsa 24-henkiselle johtokunnalle. Kahdeksalla jäsenmaalla (Kiina, Ranska, Saksa, Japani, Venäjä, Saudi-Arabia, Yhdistynyt Kuningaskunta ja Yhdysvallat) on oma johtokuntaedustajansa muut kuusitoista edustavat maa-ryhmiä. Johtokunta on vastuussa jäsenmaiden asioista kuten valvonnan arviointi, lainaohjelmien hyväksyntä sekä toimintalinjausten toimeenpano. Johtokunta kokoontuu virallisiin kokouksiin vähintään kolme kertaa viikossa. Pohjoismailla ja Baltian-mailla on yhteinen johtokuntaedustaja. (Olli Pekka Lehmuusaari, Suomi, 2000-2001)

IMF:llä on noin 2600 työntekijää. Heitä johtaa toimitusjohtaja, joka on myös johtokunnan puheenjohtaja. Johtokunta nimittää toimitusjohtajan. Toimitusjohtaja on perinteisesti ollut eurooppalainen tai ainakin ei-amerikkalainen (Maailmanpankin presidentti taas on perinteisesti amerikkalainen). Kansainvälinen henkilökunta on kotoisin 122 maasta ja koostuu pääosin ekonomisteista. Mukana on myös tilastotieteilijöitä, julkisen talouden, verotuksen, finanssijärjestelmien ja keskuspankkien asiantuntijoita, kielitieteilijöitä, kirjoittajia ja toimittajia ja tukihenkilökuntaa. Suurin osa henkilökun-

nasta työskentelee IMF:n päämajassa Washingtonissa. Pieni osa henkilökunnasta työskentelee pienissä toimistoissa Pariisissa, Genevessä, Tokiossa ja YK:ssa (New Yorkissa) tai edustaa IMF:ää tilapäiskomennuksilla jäsenmaissa (Tällä hetkellä 70 jäsenmaassa asuvaa edustajaa elää 64 eri maassa). Toisin kuin johtoryhmän jäsenet, jotka edustavat tiettyjä jäsenmaita, henkilökunnan jäsenet ovat kansainvälisiä virkamiehiä. He ovat vastuussa kaikille jäsenille IMF:n politiikan toteuttamisesta eivätkä aja kansallisia etuja.

Rahoitus, äänioikeus ja lainanantorakenne

Kiintiöt palvelevat useampaa eri tarkoituserää. Ensinnäkin ne muodostavat sen rahavarannon, josta IMF voi lainata rahaa talousvaikeuksissa oleville jäsenilleen. Toiseksi ne ovat se perusta, jonka mukaan päätetään, kuinka paljon IMF:ää tukeva jäsenmaa voi lainata IMF:ltä tai kuinka paljon se voi saada IMF:n määräaikaista erikoismäärärahoja, joita kutsutaan SDR:ksi (Special Drawing Right). Mitä enemmän jäsenmaa tukee IMF:ää, sitä enemmän se voi siltä lainata tarpeen vaatiessa. Kolmanneksi kiintiöt määräävät jäsenen äänioikeuden. IMF asettaa itse jokaiselle jäsenmaalle tukemiskiintiön analysoituaan kunkin maan vaurautta ja taloudellista kehitystä. Mitä rikkaampi maa, sitä suurempi kiintiö. Kiintiöt arvioidaan uudestaan viiden vuoden välein. Niitä voidaan nostaa tai laskea IMF:n ja jäsenmaan vaurauden tarpeiden edellyttämällä tavalla.

Lähde: IMF:n www-sivut: www.imf.org

A guide to the International Monetary Fund; Arming NGOs With Knowledge, Friends of the Earth USA, 1999

2. Liite:

Mikä on ESAF?

ESAF (Enhanced Structural Adjustment Facility = laajennettu rakennesopeutusrahasto) on IMF:n pehmeän lainan rahasto. ESAF -lainojen korkoprosentti on 0,5 prosenttia. Takaisinmaksupäiviä on kaksi kertaa vuodessa. Takaisinmaksu alkaa viiden ja puolen vuoden kuluttua ja päättyy 10 vuoden kuluttua lainan ottamisesta. 79 matalatuloista maata sopii ESAF -avun piiriin. ESAF perustettiin vuonna 1987 tilapäisenä rahastona. Sen rahat tulevat yleensä bilateraalilta lahjoittajamailta, jotka maksavat rahan joko lainatilille tai tukitilille. Lainatilan rahat palautetaan mahdollisesti lainaajille markkinakoroilla. Tukitilille tehtyjä lahjoituksia (joita ei makseta ta-

kaisin) käytetään korkoavustuksiin kehitysmaalainaaajille, jotka ovat lainanneet rahaa lainatililtä.

ESAF -rahojen oli määrä loppua vuonna 1992, jolloin rahastoa täydennettiin. Silloin arveltiin, että tämä raha loppuisi vuonna 1996. ESAF -rahoja on nostettu hitaammin kuin oletettiin, sillä maat ovat hakeneet oletettua harvemmin ESAF -rahaa. ESAF -ohjelmien heikko toimeenpano on usein hidastuttanut lainarahojen saantia. Tämä tarkoittaa sitä, että ESAF jatkuu vuoden 1996 jälkeenkin ilman lisärahoitusta.

Omaehtoinen ESAF: ESAF:illa on kolmas tili, varatili. Sille maksetaan lainojen takaisinmaksut ja muut

ESAF:in tulot. Varatilitä maksetaan niille, jotka ovat tukeneet lainatiliä. IMF laskee, että vuonna 2003 tai 2004 tällä tilillä on riittävästi rahaa ESAF:in vakiinnuttamista varten - ilman että se enää tarvitsee bilateraalaisia lahjoituksia. Tällä välin IMF etsii lisäresursseja ESAF:in täydentämiseksi. IMF:n on täytynyt alkaa miettiä muita rahoitusvaihtoehtoja, koska monet keskeiset lahjoittajat - mukaan luettuna Yhdistynyt kuningaskunta - tekivät selväksi, etteivät ne anna enää enempää bilateraalista rahaa ESAF:ille. On tärkeää pitää mielessä, että jos ESAF:ista tulee itsenäinen, niin sen ja IMF:n kehitysmaatoimien parlamentaarinen valvonta heikkenee merkittävästi.

Kysymys HIPC -velka-aloitteen rahoittamisesta nousi esiin samaan aikaan kuin ESAF:in rahoituskysymys. Samalla kun lahjoittajat ovat voimakkaasti tukeneet

HIPC -aloitetta, niiden pettymys ESAF:in vaikutuksiin on vähentänyt niiden kiinnostusta sitä kohtaan. ESAF on kuitenkin hyvin tärkeä IMF:lle. Vaikka ESAF tarjoaa vain pieniä rahasummia kehitysmaalle, se työllistää suuren määrän IMF:n henkilökuntaa. Jos IMF:llä ei olisi rahastoa köyhimmille maille lainaamista varten, sen vaikutusvalta näissä maissa vähenisi huomattavasti. Siksi IMF:lle on tärkeää täydentää ESAF:ia. Tämän rahoituskysymyksen vuoksi monet kansalaisjärjestöt ovat epäilleet, että IMF haluaa käyttää kultamyyntiä myös ESAF-rahoittamiseen eikä pelkästään HIPC-ohjelmaan.

Vuoden 1999 syyskuussa IMF päätti uudelleen nimeä ESAF -rahaston PRGF (Poverty Reduction and Growth Facility) -rahastoksi.

(Lähde: Angela Wood, Bretton Woods Project)

3. Liite:

Ghana: Rakennesopeuttamisen kultamitalisti

Ghanaa on pidetty lähes kymmenen vuoden ajan rakennesopeutuksen afrikkalaisena menestystarinana. Vuodesta 1983 alkaen maa on läpikäynyt 16 vakiinnuttamis- ja rakenneohjelmaa ja tänä vuonna se on saanut vielä 209 miljoonaa dollaria lisälainaa kolmeksi vuodeksi IMF:n ESAF:ilta. 1980 -luvun jälkimmäisellä puoliskolla Ghanan todellisen vuotuisen talouskasvun raportoitiin olevan keskimäärin viisi prosenttia ja kasvun oletettiin jatkuvan 1990 -luvulla. Ilmassa oli yleistä optimismia. Ghanan talouden arveltiin olevan kestävä kasvun jäljillä.

IMF oli lainan myöntäessään tyytyväinen - kuten tavallista - hallituksen talouskäytökseen. IMF sanoi: "Ghana on edistynyt merkittävästi makrotaloudellisen epätasapainon vähentämisessä vuoden 1997 jälkeen. Se on sinä aikana toimeenpannut rakenteellisia uudistuksia." Valuuttarahaston mukaan todellinen bruttokansantuote kasvoi vuoden 1997 4,2 prosentista vuoden 1998 4,7 prosenttiin ja inflaatioprosentti laski vuoden 1997 lopun 21 prosentista 16 prosenttiin vuonna 1998. Vuoden 1999 ohjelman päätavoite eli ESAF:in tavoite on vakiinnuttaa jo tehdyt saavutukset makrotaloudellisen vakauden suhteen ja tiivistää rakennemuutosten tahtia. Todellisen bruttokansantuotteen arvellaan kohoavan kuuteen prosenttiin ja hallituksen odotetaan laskevan inflaatioprosenttia enintään viiden prosentin verran. Ghana aikoo vapauttaa tunnustavasti energia- ja kaakaosektoreita ja luopua valtionyrityksistä. ESAF -sopimusta on luonnehdittu arvovaltai-

ssa paikallislehdessä "täydelliseksi kolonialistiseksi valansiirroksi ulkomaalaisille yrityksille, jotka sitten korkealta paikaltaan johtavat käskytaloutta (kaivostoiminta, pankkitoiminta, yleishyödylliset laitokset, energia- ja vientikauppa)."

Julkista sektoria myytiin paljon pois rakennesopeuttamisen ensimmäisen vaiheen aikana 1980 -luvulla. Viimeisimmän ESAF -sopimuksen mukaan nyt myydään kaikki se, mitä vielä on myymättä. 80 julkista yritystä myydään vuosien 1999 ja 2000 aikana. Kauppojen yhteishinta on noin 96 miljoonaa dollaria. Siitä huolimatta, että IMF ja Maailmanpankki esittävät jatkuvasti väitteitä rakennesopeuttamisen talouskasvua lisäävästä vaikutuksesta Ghanassa, todellisuus on kuitenkin toisenlainen. Ghanalaisten enemmistön elämä ei ole lainkaan helpottunut. Ghanan bruttokansantuote oli vuonna 1998 noin 7,8 miljardia dollaria. Samaan aikaan sen kokonaisvelka oli 6,6 miljardia dollaria. Velkataakan osuus bruttokansantuotteesta kasvoi vuodesta 1991 vuoteen 1998 78,4 prosenttia kun taas lainanhoito nieli 30 prosenttia sen vientituloista. Vuonna 1994 Ghanan lainanhoito nieli kuusi kertaa enemmän rahaa kuin mitä käytettiin terveydenhoitoon ja kaksi kertaa enemmän kuin mitä käytettiin koulutukseen.

Näihin lukuihin kätkeytyy valtavasti inhimillistä kärsimystä. 35-40 prosenttia ihmisistä ei saa nykyaikaisia terveydenhoitopalveluja. On arvioitu, että puolet Gha-

nan kuolemantapauksista on alle 5-vuotiaiden lasten kuolemia. Neljännes 20 yleisimmästä kuolinsyystä liittyy synnytyksiin ja äitiyteen. Koulutusjärjestelmä on yksinkertaisesti romahtanut. Siitä on seurannut koulutuksen heikkeneminen. Maailmanpankki laittoi nopeasti pystyyn komealta kalskahtavan ohjelman sopeuttamisprosessin aiheuttamien köyhien kärsimysten lievittämiseksi. Ohjelman nimi on: Toimintaohjelma sopeuttamisen sosiaalisten kustannusten lievittämiseksi (Programme to Mitigate the Social Costs of Adjustment, PAMSCAD). Sen tarkoitus oli luoda työpaikkoja yksityissektorille ja maatalouteen niille julkisen sektorin työntekijöille, jotka oli potkittu pois. Ohjelman vaikutukset olivat rajalliset, sillä se ei pystynyt kompensoimaan puoliakaan julkisella sektorilla vuoteen 1990 mennessä menetetyistä työpaikoista. Suurin osa rahoista tuhlatiin byrokraattisiin joutavuuksiin.

Yksi IMF:n korostaman rakennesopeuttamisen keskeinen tekijä on talouden liberalisointi ulkomaisten investointien houkuttelemiseksi. Ghanalla on nyt yksi Afrikan vapaimmista ulkomaisten investointien toimintaympäristöistä. Se, onko se tuonut ulkomaisia investointeja, on jo kokonaan toinen kysymys. Ulkomaisilla ja kotimaisilla yrityksillä on vapaat kädet luoda sopivia tuotanto-olosuhteita vientivapailta vyöhykkeillä missä tahansa tuottaakseen pääasiassa vientituotteita - tullivaatimuksista vapaina ja kymmenen vuoden verovapauden turvin. Yrityksillä on oikeus palauttaa kotimaahan 100 prosenttia voitoistaan. Paikallisten työlakien noudattamista ei juurikaan valvota. Ulkomaiset investoinnit ovat keskittyneet kaivostoimintaan. Maahan on tulvinut ulkomaisia kaivosyrityksiä, jotka eivät juurikaan välitä ympäristönsuojelusta ja joita vastaan paikalliset ihmiset ovat protestoineet menetettyään muinaisista ajoista heille kuuluneita maita ilman riittäviä korvauksia.

Pohjois-Ghanasta oli kehkeytymässä riisikeskus, jolla olisi ollut mahdollisuus ruokkia koko maa. Mutta IMF:n rakennesopeuttamisen vaatimusten mukaisesti hallitusta kehoitettiin poistamaan maataloustuet ja avaamaan kotimarkkinat tuontituotteille. Sitten halpa thaimaalainen riisi tulvi markkinoille ja pyyhkäisi pois monia kotimaisia riisintuottajia, jotka eivät voineet enää pärjätä kilpailussa. Tuorein ESAF -ohjelma tiivistää talouden liberalisointiprosessia vähentämällä tuontitulleja ja entuudestaan. Kotimaisilta yrityksiltä ja ruoantuottajilta riistetään kaikki suoja. Tuoreimmat tiedot Ghanasta kertovat laajalle levinneistä työriidoista - erityisesti kaupungeissa, missä työntekijät valittavat korkeita elinkustannuksia.

Hallitus on esittänyt kulujenjako-ohjelman puitteissa tähtitieteellisen korkeita yliopistomaksuja. Tämä pitää tehokkaasti huolen siitä, että köyhistä oloista tulevat opiskelijat eivät enää saa yliopistokoulutusta. Kertoessaan uudesta talousjärjestyksestä hallitus sanoi ESAF -lainan varmistaakseen: "Ghanan talousohjelma korostaa koulutusta ja terveyttä, koska hallitus uskoo, että köyhyyden vähentämiseen tarvittavaa vaurautta on vaikea saavuttaa ilman työvoiman tuottavuuden merkittävää lisäystä."

Rakennesopeutus ja sisäpolitiikka

Ghanan liittoutuminen IMF:n ja Maailmanpankin kanssa on vaikuttanut sisäpolitiikkaan. Ulkomaiset luotonantajat nykäisivät hihasta sotilashallitsija lentoluutnantti Jerry John Rawlingsia, joka aloitti rakennesopeutuksen 1980-luvun alussa. Ne alkoivat puhua monipuoluedemokratiasta. Mutta kun prosessi oli pantu alulle, hallitus huomasi tarvitsevänsä enemmän IMF:ää ja Maailmanpankia pysyäkseen vallassa.

Maailmanpankki jopa myönsi, että jotkut makrotaloudelliset uudistukset tekivät täyskäännöksen ja toiset taas jäivät jumiin, koska hallitus oli haluton toteuttamaan näitä uudistuksia. Silti IMF ja Maailmanpankki kaatoivat maahan lisää rahaa. Tämän ilmeisen paradoksin takana oleva logiikka oli se, että Rawlingsin hallitus oli vallassa 10 vuoden ajan - toisin kuin lentoon lähtöä odottavat uudet poliittiset puolueet. IMF ja Maailmanpankki luottivat siksi enemmän siihen kuin yhteenkään uuteen hallitukseen voidakseen jatkaa talousuudistuksia - vaikka toiset toteutuivatkin huonosti. Toisin sanoen hallitus tarvitsi IMF:ää ja Maailmanpankkia yhtä paljon kuin ne tarvitsivat hallitusta. Rawlings voitti presidentin vaaleissa toisen neljän vuoden valtakauden ja hänen Kansallinen demokraattinen kongressi -puolueensa (National Democratic Congress) sai murskavoiton parlamenttivaaleissa.

Paikallisen sanomalehden havainnon mukaan tämän vuoden ESAF -lainasopimus on tehty konsultoimatta parlamenttia. Parlamentti on alkanut kiukutella sen vuoksi, että hallitus vaatii lisää ulkomaista velkaa. Ulkomaiset yritykset saavat kaapata julkisia yrityksiä työpaikkojen menetyksistä huolimatta ja parlamentti sivuutetaan kevyesti. Viimeisimmän ESAF -lainan ehdot herättivät kysymyksen IMF:n roolista kansallisen talouspolitiikan demokraattisessa kontrolloimisessa. IMF:n uusi ohjelma ja lainaehdot - 1999-2000 - ulottuvat nyt vallassa olevan hallituksen ja parlamentin työjakson ulkopuolelle. Tämä tarkoittaa sitä, että tulevaisuuden budjettipäätökset on lyöty lukkoon ilman parlamentin mukanaoloa. Ensi vuonna nimittäin valitaan uusi parlamentti.

Finanssiministeri on sitä mieltä, että ESAF -lainan Ghanan taloudelle aiheuttamista kustannuksista huolimatta siitä kannattaa maksaa kova hinta. Hänen mukaansa "Ghanalla ei pitäisi olla vaikeuksia ulkomaisten velvoitteiden täyttämässä ja ko. ohjelman finanssipolitiikalle uskollisena pysymisessä - IMF:n velvoitteet mukaan luettuina - sillä edellytyksellä, että ei tule suuria ulkopuolisia iskuja."

4. Liite:

Nicaragua ja rakennesopeuttaminen (Magda Lanuza)

Pahasti velkaantuneen maan tunnusmerkit:

- Puolet ihmisistä on köyhiä
- 40 prosenttia lapsista on aliravittuja
- Nicaragua on maailman eniten velkaantunut maa kansantuotteen ja velan suhteen perusteella arvioituna
- Vuonna 1997 velkojenhoito nieli kaksi kertaa enemmän rahaa kuin terveys- ja koulutusmenot
- 65,5 prosenttia ulkomaisesta velasta on Paris Clubilta ja 30,1 prosenttia monenkeskisiltä pankeilta

Oltuaan kolme vuotta menestyksellisesti mukana ESAF:issa (Enhanced Structural Adjustment Facility) Nicaragua on viimein hyväksytty mukaan HIPC -aloitukseen tämän vuoden syyskuussa. "Menestyksekkäistä" taloudellisista keinoista huolimatta velanhoitomaksut nielevät suuren viipaleen Nicaraguan vientiansioista - jopa 50 prosenttiin saakka. Nämä taloudelliset keinot ovat lisänneet ihmisten vaikeuksia nostamalla sähkö-, puhelin- ja vesimaksuja. Terveystenhoitoon ja koulutukseen ei ole suunnattu lainkaan varoja.

GPC (nicaragualainen kansalaisjärjestöjen yhteenliittymä, joka lobbailee Maailmanpankki- ja IMF-asioissa) sanoo: "Meidän ongelmamme ei ole ulkomaanvelan väheneminen vaan lisävelkaantumisen estäminen".

Neuvottelut kuuden miljardin dollarin lisävelasta

1980 -luvun lopussa Nicaraguan taloudellinen tilanne ei ollut parhaimmillaan. Tilannetta pahensi entisestään USA:n toimeenpanema kauppasulku (vient- ja tuontikielto). Vallassa oleva Sandinisti-puolue ratkaisi ongelman jäädyttämällä velkojen takaisinmaksun, ottamalla uusia lainoja sosialistisilta mailta ja painamalla lisää rahaa.

Violeta Chamorron uusi hallitus, joka tuli valtaan vuonna 1990, lähestyi lahjoittajamaiden Pariisin klubia vuonna 1991. Tämä toi tullessaan uusien taloudellisten keinojen ryppään. Näitä keinoja vaadittiin jokaiselta maalta lainojen vastikkeena. Makrotaloudellisten uudistusten shokkihoito onnistui pysäyttämään inflaation. Julkinen sektori järjestettiin uudelleen ja tämän mukana

meni 150 000 työpaikkaa. Käynnistettiin mittava yksityistämisen prosessi ja valtion yritykset myytiin nopeasti.

Huhtikuussa 1994 allekirjoitettiin ensimmäinen ESAF -sitoumus, mutta se romahti vuonna 1995. Nicaraguan kyvyttömyys noudattaa ESAF:ia - joka johtui yksityistämisen prosessin vaikeuksista - johti siihen, että IMF keksi seurantasuunnitelman nimeltään "Siltasuunnitelma". Sekään ei onnistunut ja niin kului vuosi 1997 ilman Maailmanpankin tai IMF:n uusia sitoumuksia.

Kun Arnaldo Aleman tuli valtaan maaliskuussa 1998, toinen ESAF allekirjoitettiin. Allekirjoituksen mukana meni kirje, jossa pahoiteltiin sitä, ettei kansallista telekommunikaatioyritystä yksityistetä.

Lisääntyvä valtionyritysten ja sosiaalipalvelujen (terveydenhoito ja koulutus) yksityistäminen olivat ESAF -neuvottelujen taustalla olleita makrotaloudellisia uudistuksia, jotka olivat perustana koko ESAF:ille. Hallitusta pyydettiin vähentämään julkisia investointeja. Toisaalta ulkomaisia investoijia rohkaistiin hyödyntämään luonnonvaroja. Lopputuloksena oli yksityisten pankkien kasvuvuomi. Maatalouden lainat katosivat lähes kokonaan, mistä aiheutui valtavia vaikeuksia maan ruokaturvallisuuden ylläpitämisessä.

ESAF -ohjelmien sosiaalinen hinta

Heinäkuussa 1998 GPC -ryhmä (nicaragualaisten kansalaisjärjestöjen yhteenliittymä, joka mm. lobbailee Maailmanpankki- ja IMF-politiikkaa) järjesti sarjan työpajoja arvioidakseen kahden ESAF -ohjelman vaikutuksia. Löydöksiensä mukaan ESAF -ohjelman sosiaalinen hinta yhteiskunnan heikoimmassa asemassa oleville naisille ja lapsille on ollut kova. Lasten aliravitsemus lisääntyi, koska perheillä ei ollut varaa muuta kuin yhteen ateriaan päivässä. Naisten taakka kasvoi, koska heidän täytyi tehdä lisätöitä maksaakseen koulunkäynnin ja terveydenhoidon kasvaneet kustannukset.

GPC -ryhmän raportin mukaan 80 prosenttia 7-14-vuotiaista ei käynyt peruskoulua ja lähes 50 prosenttia lapsista ei voinut jatkaa koulussa toisen kouluvuoden jälkeen. Koulussa käyntiluvut putosivat ja luokat ahdettiin täyteen oppilaita; 60 oppilasta per luokka ilman pöytä

tai tuoleja. Lukutaidottomuus oli Nicaraguassa vuonna 1990 vain 18 prosenttia mutta se oli noussut 34 prosenttiin vuonna 1997.

Terveydenhoitosektori rappeutui vastaavalla tavalla ESAF -ohjelman takia. Hallitus pakotettiin leikkaamaan terveysmenoja. Vuonna 1980 terveydenhoitoon käytettiin 40 dollaria per asukas, mutta vuonna 1997 vastaava luku oli vain yksitoista dollaria. Sairaalamaksujen käyttöönotto estää useimpia nicaragualaisia käyttämästä terveydenhoitopalveluja. Maaseudun tilanne on vielä huonompi.

Ruokaturva

ESAF on heikentänyt erityisesti Nicaraguan ruokaturvaa. Yksityistämisen myötä pankit ovat lopettaneet lähes kokonaan lainojen myöntämisen maataloudelle. Sen sijaan muutamat pankit ja kansalaisjärjestöt alkoivat myöntää korkeakorkoisia maatalouslainoja, mutta ne olivat useimpien maanviljelijöiden ulottumattomissa. Vuonna 1980 60 prosenttia campesinoista sai lainoja. Vuonna 1995 vain 21 prosentilla heistä oli mahdollisuus ottaa lainaa. Vuonna 1998 lakkautettiin Kansallinen kehitys-

pankki BANADES, ainoa valtionpankki, josta maataloussektorin oli mahdollisuus saada lainoja. Tämä heikensi edelleen ruokaa tuottavien maanviljelijöiden lainansantimahdollisuuksia.

Kotimarkkinat avattiin halvalla tuontiviljelle, -hedelmille ja -vihanneksille, joiden kanssa kotimaiset tuottajat eivät kyenneet kilpailemaan. Vuonna 1994 Chamorron hallituksen aikana yksityistettiin valtionyritys ENABAS. Se oli pitänyt hintoja vakaampina ja vähentänyt markkinointikustannuksia ja varmistanut sen, että pienten ja keskikokoisten maatilojen viljelijät saivat suojaa.

Sosiaalinen hajaannus näkyy lisääntyneenä prostituutiona ja huumekauppana ja kaduilla kerjäävien lasten lisääntymisenä. Työntekijöiden ja ammattiyhdistysten oikeuksia on myös loukattu ja ihmisoikeustilanne on pahentunut. Ympäristö on pilaantunut, koska monet ihmiset joutuvat riistämään luonnonvaroja ainoana toimeentulokeinonaan. Tästä on seurannut laittomia hakuita. Vuonna 1996 lähes puolet maista annettiin ulkomaisten hakuuuyritysten käyttöön.

Kirjallisuus:

GPC: Voces, Experiencias y Propuestas, toukokuu 1999

GPC: Una ventana al Desarrollo, elokuu 1999

GPC: Escpado de la Pobreza, marraskuu 1998

El Nuevo Diario, HIPC's nos endeudara mas, elokuu 99

Viitteet

¹ Harry Dexter White Susan Georgen ja Fabrizio Sabellin kirjassa *Faith and Credit: The World Bank secular empire*.

² Sitaatti on *Third World Resurgence* -julkaisusta vuodelta 1995.

³ Walden Bello: *Dark Victory*, 1994.

⁴ Joseph Stiglitz: *WIDER Annual Lectures 2, January 1998. The United Nations University*.

⁵ *Debt and Structural Adjustment in ACP countries. EURODAD Background paper, June 1998.*

⁶ Jeffrey Sachs in USA:n senaatin pankkikomitealle kirjoittama asiantuntijalausunto kesäkuussa 1999.

⁷ IMF:n vastaus HIPC -aloitetta vastaan esitettyyn kritiikkiin syyskuussa 1998. (IMF:n www-sivut)

⁸ Paul Krugman: *The Return of Depression Economics* (sitaaatti on *Economist* -lehden heinäkuun 1999 numerosta).

⁹ *Lainaus Third World Resurgence -julkaisusta, KDN PP6738/1/95.*

¹⁰ *Sitaatti on IMF:n www-sivuilta.*

¹¹ *Richard Leaver: Can the IMF be Reformed? A Paper presented at a seminar in Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand, March 1999.*

Lähteet:

Harry Dexter White: lainattu Susan Georgen ja Fabrizio Sabellin kirjassa Faith and Credit: The World Bank secular empire

Third World Resurgent 1995

Walden Bello: Dark Victory, The United States, Structural Adjustment and Global Poverty, Institute for Food and Development Policy, 1994

Joseph Stiglitz: WIDER Annual Lectures 2. January 1998. The United Nations University

Debt and Structural Adjustment in ACP countries. EUROADAD Background paper, June 1998

Jeffrey Sachs in kirjallinen asiantuntijalausunto USA:n senaatin pankkikomitealle kesäkuussa 1999

IMF:n vastine HIPC -aloitetta vastaan esitettyyn kritiikkiin syyskuussa 1998, IMF:n www-sivut

Paul Krugman: The Return of Depression Economics (lainaukset Economist-lehden heinäkuun 1999 numerosta)

Third World Resurgence KDNPP6738/1/95

IMF:n www-sivut

Richard Leaver: Can the IMF be reformed? A Paper presented at a seminar in Chulalongkorn University, Thailand, March 1999

The "perestroika" of Aid? Bretton Woods Project, March 1999

A Guide to the International Monetary Fund: Arming NGOs with Knowledge, Friends of the Earth USA, 1999

